Gegužio ir Birželio 1914 m.

№ 5-6 (41-42).

ATEITIS

TURINYS

I. Jo Ekscelencijai Vyskupui Pranciškui Karevičiui apėmus Žemaičių Vyskupijos sostą. . 197
II. B. KASAITIS. Atsitikimas, ... 198
III. JAUN. ŠNEKUTIS. Vai tu, mergele mano (Eilės). 200
IV. J. ŠNEKUTIS. Prie idealo. (Eilės). . . . 200
V. JAZMINAS. Liudnumas. (Eilės). . . . 201
VI. AL. ĄŽUOLINIS: Aušra. (Eilės). . . . 201
VII. JAZMINAS: Lelijos. (Eilės). 202
VIII. JAZMINAS: Linksmas vakaras. (Eilės(. . 203
IX. BRONISLOVAS ŽEMAITIS: Išgys... . . 203
X. K. Č—RAS. Pirmykščių žmonių monoteizmas. 215
XI. M. REINIS. Religijos visuotinumo klausime. 225
XII. STUD. BR. BUMŠAS Tikslingumas gamtoj. 235
XIII. FR. V. FOERSTER'IS. Valios jiega. . . 341
XIV. J. MIČIULIS. Sis bei tas iš gyvenimo kunigo. Antano Drazdausko. 244
XV. Iš moksleivių gyvenimo. 246
XVI. „Gyvenimo balsai". 251
XVII. Atsiųstos Redakcijai Kningos. 262
XIX. Aukos. 262
XX. Redakcijos atsakai. 263

GEGUŽIO IR BIRŽELIO MĖNESIO 1914 METŲ.

T. II. **ATEITIS.** № 5-6.

Jo Ekscelencijai Vyskupui Pranciškui Karevičiui apėmus Žemaičių Vyskupijos sostą.

Visą plačią Lietuvą žaibo greitumu aplėkė linksmioji žinia, jog Žemaičių Ganytojaus sostą apėmė Vyskupas Pranciškus Karevičius.

Toji galingoji džiaugsmo vilnis atsiliepė skardžiu atbalsiu kiekvieno tikinčio, giliai susipratusio lietuvio krutinėje

Ir mes, priaugančioji, katalikiškai susipratusioji Jaunosios Lietuvos karta, negalime, net neturime teisės neatjausti ir nesuprasti šio ytin svarbaus visai musų tautai nuotikio.

Mes, jaunimas, kurie sielojamės musų tėvynės—motinėlės sielvartais, mes, kurie vargstame josios vargelį, mes, kurie atjaučiame brangiosios Lietuvos reikalus, turime pilną teisę irgi džiaugtis tuoju viso mus' krašto džiaugsmu.

Tat džiaugkimės!

Bet vien džiaugtis, tai — permaža.

Mums, susiburusiems apie „Ateitį", 18 toji gegužės m. 1914 m. diena yra dar tuo svarbi ir minėtina, jog savo pirmajame ganytojiškame pamoksle į žmonių minias senoj' garbingoj, Vytauto Didžiojo statytoje, Kauno Katedros bažnyčioje naujasis Žemaičių Vyskupijos Ganytojas išreiškė mums savo pasitikėjimą ir širdingus tėviškus linkėjimus, kad mes, ateitininkės ir ateitininkai, butumėm tikrai musų tėvynės laimingos tvėrėjais.

Tas musų brangaus Ganytojo pasitikėjimas privalo mumyse sukelti naujas jiegas, naujus norus ir tvirčiausį pasiryžimą tapti tokiais, kokiais mus norima išvysti.

Tat džiaugdamies, melsdami Dievulio pagalbos taip sunkiam Ganytojo ir Valdytojo darbe ir linkėdami, kartu su visa katalikiškąja Lietuva, brangiam Žemaičių Vyskupui ilgiausių metų, mes geriausia ir ryškiausia parodysime savo prisiryšimą ir nuolankumą, savo dėkingumą ir pagarbą naujam musą Ganytojui tuom, kad dar uoliau, dar karščiau stengsimės vykdinti musų gyveniman musų obalsį — „Atnaujinkim viską Kristuje“.

ATSIMINKIME.

Jau už sąvaitės, kitos išsiskirstysim į visus Lietuvos kraštus, nes mokslo metai jau baigiasi. Vasarai užėjus, pradėsime, jeigu taip galima pasakyti, naują, kitonišką gyvenimą.

Per skaisčios vasarėlės laiką džiaugsimės auksiniais saulutės spinduliais, dangaus mėlynės bedugne, žaliųjų lankų skaistumu, margiausių gėlių grože, banguojančių rugių aukso vilnimis, širdelę gaivinančiomis paukščių-paukštelių dainomis, — žodžiu, džiaugsimės, gėrėsimės visa saulėta, skaisčia, masinančia gamtužė.

Toli jau busime nuo miestų užėsio ir bildėsio, kuriame reikėjo praleisti ištisas metelis. Atsitolinsim nuo tų pavojų ir pagundų, kuriomis miestas apsupa mus, kaip tinklu.

Todel, tariuos, neklystu sakydamas, jog vasarą gyvename kitonišku gyvenimu.

Bet atsiminkime, kad ir vasaros liuoslaikis gali mums nemaža blėdies padaryti. Ypač tuo žvilgsniu, kad mes tankiai tuo taip mums reikalingu poilsiu nuo mokslo metų darbų pridengiame savo tinginiavimą. Jau nebe nuo šiandien yra žinoma, kad tinginystė—visų nuodemių motina.

Mokslo metu mokyklos pareigas bepildant musų laikas lyg ir savaime pasiskirsto: tai privalome eiti mokyklon, tai reikia lekcijas prirengti,—nespėji pažvelgti, kaip dienelė lėkte - pralėkė. O vasarėlei užstojus, atsiranda pas mus daug laiko, kurio tankiai nemokame tinkamai sunaudoti. Todel visi atsiminkime, kad neturime teisės tinginiauti, kad privalome dienos laiką paskirstyti taip, kad ir mažiausioji to brangaus laiko dalelė butu musų sunaudota ar dvasios, ar kuno sustiprinimui, lavinimui. Kas turi progos, tepadeda lauko darbuose, kam dar liekasi praėjusių mokslo metų apsileidimų papildyti, tasai teatlieka savo tiesiogines moksleivio pareigas. Atliekamą laiką sunaudokime savo žinijos pagilinimui, savo pasaulieżuros sustiprinimui beskaitant kningas. Kam neturint didelių gabumų mokslas einasi sunkiai, tas teneužmiršta retkarčiais ir į vadovėlius žvilgtelt. Kas turi progos, tegul butinai padeda veikti vietinėms visuomeninėms draugijoms, nes ir ten verkiant reikia darbininkų. Ypatingai nereikia užmiršti „Blaivybės“ draugijų. Pas mus tankiai ant vieno žmogaus pečių guli kelios draugijos, tai nors techniškų dalykų išpildyme galėsime naudingai tų draugijų labui pasidarbuoti tuom suteikdami pagalbą draugijų vedėjams.

— Kada-gi pasilsėti? gal paklaus kas-nors, — juk vasaros liuoslaikis pirmiausia skiriamas tam, kad surinkti sau naujų jiegu, sustiprinti savo spėkas. Taip, vienok pridursiu, kad niekuomet neprošalį priminti ir apie tai, jog neprivalome užmiršti ir dvasios reikalų, nes tuo dalyku, ypač vasarą, mes pripratę mažų mažiausiai rupintis.

Sunku ir netikslinga butu nurodyti, kaip kas privalo visą savo laiką paskirstyti, nes vasaros laike ypatingai patogios sąlygos musų asmeniškiems, individualiams gabumams ir geriems palinkimams plėtoti ir auginti. Vasaros laiko pasiskirstymas priguli nuo kiekvieno žmogaus gabumų, budo ir aplinkybių, kuriose jam prisieina gyventi ir darbuotis. Tik svarbu pabriežti, kad r e i k i a veikti, dirbti ir jokiu budu nepasiduoti tinginiavimui, nes iš tinginių musų brangioji Tėvynė niekuomet nesusilauks naudingų sunų ir dukterų.

B. Kasaitis.

VAI TU, MERGELĖ MANO.

Vai tu, mergele mano,
Vai tu, jaunoji mano,
Kodel, oi kodel liudi,
Dainelių nedainuoji?
Kodel veidelis tavo,
Puikesnis už Edeno,
Taip pilkas, apsiniaukė,
Lyg rudenėlio rytas?
Kodėl akutės melsvos,
Kaip ta dangaus mėlynė,
Gilaus žvilgėsio pilnos
Nuolat tik ašaroja?
Kokie vargai, svajonės,
Tau sielą žeidžia—duria?
Jauna dvasia ko trokšta?
Gal laimės antgamtinės?...
Ar gaila gal palikti
Tau tų žalių rutelių,
Kurias juk taip mylėjai,
Jas laistei, jas ravėjai?...

Jaun. Šnekutis.

PRIE IDEALO.

(Skiriu dr. F. K.).

Pirmyn, pirmyn prie idealo,
Jauna dvasia kol neatšalo,
Kol darbo ji nei kiek nebijo
Ir kupina drąsos ir vieko,
Nebijo nei vargų, nei nieko
Ir net aštriausio kalavijo.
Širdis guviai krutinėj plaka,
Jauna siela idejų trokšta
Vargų našta dar neparblokšta—
Vai skinki aštrų, dygų taką!...

Laimingas, kas idealistas,
Nuo darbo dirvos nenuslys tas,
O darbas laimės yr šaltinis!
Kas dirba ne delei vainiko,
Garbes, netrokšta nei skatiko,
Tokio tik nuopelnas auksinis!...

J. Šnekutis.

LIUDNUMAS.

Su Diev, skaisčioji diena!
Eini vakarų jau keliu.
Lieku tik viena čia liudna
Ir skausmo užmiršt negaliu.
Lyg jurėj didžiulė banga,
Kad daužo įniršus krantus,
Taip širdį man drasko staiga
Nematomas skausmas rustus.
Kas liudėsį mana supras,—
Tas paslaptis mano širdies?
Kas raktą nuo jųjų suras
Ir ranką paguosti ištįes...
Nerasiu paguodas kitos,
Man meilė kitų svetima:
Nieks meilės man jo neužstos
Lieku tad viena aš liudna.

Jazminas.

13—II—14

AUŠRA.

Nurausta, rytai paslaptinga šviesa;
Žvaigždelės dausose prigęsta;
Augštybėj matyti saulutės varsa;
Joj baisųs šešėliai tik skęsta.

Tamsybė kovoja, galinga visa,
Sugavus štai spindulį mestą
Bekylančios saulės į jųjų gelmes,—
Bet viens spindulėlis tuoj kitą atves.
Pranyks greit tamsybių galybė,
Nes regim bebrėkštant dienelę.
Ji ves mus tikslıai nemirybėn,
Erškėčių apšvietusi kelią.
Tekėki, saulute! nušviskit rytai!
Mes eisim žingsniuosim prie tikslo rimtai!

Al. Ąžuolinis.

22—III—14.

LELIJOS.

Vos tik saulės sužibėjo
Aukso spinduliai,
Tuoj lelijos pražydėjo
Daržely gražiai.
Nusılenkia prieš saulutę,
Prausiasi rasa,
Tai iškėlusios galvutę
Gėrisi šviesa.
Stebuklingai-paslaptingai
Rubai jų balti,
Sutaisyti išmintingai,
Dailiai išausti.
Aš džiaugiuosi..., jųs skaisčiausios,
Tarp visų gėlių
Man išrodot nekalčiausios
Jus užtai mylıu.

Jazminas.

LINKSMAS VAKARAS.

Mau linksma—važiuoju
Valtelėj mažoj
Ir giedu-dainuoju
Vandens platumoj.—
Visur jau nurimo,
Užmigo naktis.
Nuo miško ošimo
Apsalo širdis.
Tik ritas, plezdena
Bangelės upe
Ir supa ir gena
Valtelėj mane.
Aš linksmas, laimingas...
Kur mane neši
Vanduo stebuklingas,—
Tu upe graži?!
Į jurių platumą
Plaukiu bangomis,
Visur tik gražumą
Matau akimis.

Jazminas.

1—I—14.

Bronislovas Žemaitis.

Išgys...

Išaušo gražus žiemos rytmetys. Vakarykščiai buvo atdrėkis, bet speigo pavarytas ant rytojaus paliko jis stogo pakraščiais ledinius kreizus—vaikams linksmybę. Pasidžiaugę šalnos išpuoštais-išdabintais langais, spruko jie laukan; nusibraukę sau nuo pastogės po keletą ledinių pirš-

tukų, čiulpdami šokinėjo, tartum saldainių gavę. Pasidžiaugę jais, pametė ir bėgo šukaudami, šokdami, kulvartaudami ir grumdamies prie puikiai apsišarmavusių medžių prie sustingusio tvenkinio ant ledo šliužinėti. Kiek čia džiaugsmo, kiek linksmybės, kiek gyvumo, kas apsakys? — Laimingos nekaltybės dienos!

Vaikų ant ledo subiro geroka kruvele; susirinko mažne visi kaimynų vaikai.

Be Mikučių ketvertos atėjo — Rauliukai, Venckiukai, Kalinkiukų trejetas, atbėgo tekini Balčiunų du dykuniuku ir, beregint susipešę, bematant susitaikė; ir taip visiems buvo gera, taip saulelė meiliai švietė, taip viskas aplinkui linksmai juokėsi žibėjo, jog ir Martinkienės išdžiuvėlė Marytė užmiršo savo rustumą ir jos ankstybu rimtumu įženklintas veidelis nušvito; ramiai švypsodama džiaugėsi ir ji kitų linksmybe.

Vienas tiktai Mikučių Juzukas jautėsi negerai. Pabėginėjęs surado jis sau kampelį ir atsisėdęs užsimąstė. Ir buvo apie ką! Perdaug vargų rupesnių suvirto šįmet ant jo galvelės. Pagaliaus ir nepritinka jam perdaug su paprastais vaikezais bičiuliuotis ir šukauti-rėkauti, it mažam vaikui. Jis juk jau gimnazistas, ačiu Dievui, ir dar ketvirtos klasės... Tiesa, šįmet jam kažko nesisekė: Kalėdoms parsivežė dvi dvejuki, o tie kurmiukai Balčiunukai, kad juos vanags, nuolat tyčiojasi... Bet ką jie, mulkiai, žino? Patupdytu kas juos mokyklon beregint puskapį „pagalių“ pririnktu. Jis gi, jei tik panorės, vėl kaip ir pernai, iš visų dalykų turės po penkis...

Kur kas blogiau, kad direktorius, kapelionas, net draugai išplepėjo tėvams visokių niekų. Ir ką jis čia taip blogo padarė? Vieną antrą kartą paviešėjo pasilinksmino su draugais—bet ar jis vienas? Darė gi tą patį ir kiti vyresnieji... Kapelionas tai jau visai bereikalo prisikabino. Nuolat jam į bažnyčią eik, tikybą jam kuogeriausiai išmokk ir dar šį ir dar tą... Nuolat lenda į akis su savo patarimais ir persergėjimais. Bene mano ir jis kartu su mama kunigą iš jo padaryti, — o kad jie nesulauktu, to tai jau nebus! Juzukas seniai suprato, kad ne vien tiktai kunigai žmonėms naudingi; šįmet gi jo susipratimas

padarė didelę pažangą. Ir iš draugų vyresniųjų šį tą nekartą girdėjo, ir apsiskaitė, ir mokytojai šį tą papasakojo... „Bala dar žino“, mąstė sau Juzukas, „kaip ten dar viskas yra? Bet jau už vidudienį aiškesnis dalykas, kad tikėjimas, tai mano paties dalykas, ir į savo sąžinę su naginėmis lysti neleisiu niekam!“... Bet mama, mama?.. Ar tu jai persakysi neišmanėlei. Tėtelis nors ir šnapsuką maukia, bet kur protingesnis. Kaip Juzukas šįmet šventėms parvyko, mama sužinojusi naujienas barėsi, pyko, verkė, „pilti“ norėjo, ir butu jam kliuvę, kad ne tėtis. Jis nusispjovė tik ir sako: „Liaukis, motin; geidei į mokslą leisti, ar aš nesakiau; dabar džiaugkis; o su šakaliu Dvasios šventos neįvarysi“.

Bet vienok kaž kur širdies gilumoj jaučia Juzukas, kad ta rusčioji mama neišmanėlė myli jį visa širdžia, kad ir jam ji brangesnė už aptižusį tėvelį. Ir gaila jam mamytės, ir džiaugiasi jis, kad neviską tesužinojo: nežino skolų jau pridarytų, nežino, kur tie pinigai dingo, nežino pypkės, vakaruškų, girtuokliavimų... Kas bus, kaip sužinos, baisu atsiminti? O juk sužinos!.. Ir dar labjaus susispaudžia Juzuko širdelė, ir verksmas ima; ir jaučiasi jisai lygiai, kaip tuomet, kuomet dar žąsis ganydamas įsmuko į užžėlusią durpynę — kaip tuomet taip ir dabar slenka jis žemyn, gilyn... Kas bus, Dievuliau brangus?.. Tuomet nuo pražuties išgelbėjo mamytė, bet dabar... Tiesa, čia dar ne pražutis, tik begalo negerai! Ir tvirtai, tvirtai pasižada Juzukas pildyti visas savo priedermes, nesusidėti su draugais perdaug ir mokytis kaip reikiant. O skola? Nekokie jau ten pinigai—keliolika rublių; biskelį dabar išmokės, biskelį skolininkai palukės — duos Dievas, išlįs, kaip nors. Tik reikia pasitaisyti!..

Ir jau ramiau galvoja jis apie šiandieninį grįžimą į Šiaulius, apie tai, kaip tenai jo persimainymu, jo rimtumu stebėsis draugai ir mokytojai, kaip jis gerai mokysis ir mamunėle džiaugsis; o kaip paaugs, tai butinai bus rašytoju ir mokslo vyru. Ir taip įsigilino į šviesią ateitį, jog nei nepajuto, kaip vaikai pradėjo skirstytis namon.

— Juzeli, mama liepė pareiti pusryčių. Tėtelis jau keliui vežimą taiso“ — išgirdo jis ploną mažosios seserytės balselį.

Atsisveikinę su draugais Mikučiukai parėjo namon.

* * *

Pusryčių valgyti susėdo visi tyliai; kiekvienas galvojo sau.

Tėvas buvo piktas; iš vakarykščios nedėlios jam tebeskaudėjo galvą, o čia kelionė. „Vilkkis tu sau dešimtį mylių į tuos Šiaulius, o ar bus kas iš to paršelio,—mąstė jis sau ruščiai srėbdamas rukščią bulbienę. — „Ot užsimanė boba ir gana; žmogus norėdamas šventos ramybės betarnauji užgaidoms“... Bet nedrįso nieko sakyti; džiaugėsi dar, kad pati nesibara už vakarykštį įkaušimą.

Mikutienei gi ne tai galvoje buvo; užsimąsčiusi sėdėjo ji nieko nevalgydama, susirupinusi. Buvo tai dar nesena, graži, gyva moteriškė; žibančios akįs, sutraukti stambųs antakiai, sučiauptos plonos lupos ir stiprios, kietos rankos rodė valios stiprybę ir energiją. Bet ir jos širdin įsiskverbė šiandieną abejojimas. Ar bus kas iš Juzelio? Anamet, kuomet pirmą kartą parvyko jos vyriausysis šventėms, savo gimnazijos formoje atrodė visiems kaip karalaitis; didžiavos ji ir džiaugėsi vildamos sulauksianti iš jo didvyrio! Dabar kitaip. Jau pradėjo gęsti, ar nepasigadins visai, ar nenueis vėjais visi jos rupesniai, nemiegotos naktįs, vargai, skolos, viltis ir džiaugsmai. Tiesa, raminо kunigėlis ir liepė melstis, prašyti šv. Dvasios; gal dar duos Dievas, bus dar jos Juzelis doru žmogumi.

Norėdama save ir kitus palinksminti tarė: „Ko murksot visi, it musėlę užkandę? Ar neskaniai išviriau Juzio išleistuvėms, pataisiau rodos kuo geriausio. Juzeli, ėsk, sušalsi dar puskelyj“ — užbaigė švypsodama.

— O pati ko nevalgai, atsakė tėvas.

— Aš teberasiu judu išleidusi... Ką tau, Juzuk, vakar bepasakė kunigėlis? vėlai pargrįžote, nieko man nepapasakojai“.

— „Nieko ypatingo. Pasakė, kad mokėsiąs už gimnaziją, kaip ir pirma, liepė rašyti tankiau, davė porą kningelių ir pamoksliuką pridėjo“ — atsakė Juzukas šypsodamas.

— Ko švypsai, bene iš pamokslo? Oi, Juzel, veizėk man, kad pavasarį parvežtumei džiaugsmo ne ašarų, kaip dabar. Jei ne, pati prašysiu kunigėlio, kad nebmokėtu už gimnaziją... Ir mudum su tėvu bus lengviau; nei vargo, nei rupesnio, nei skolų; — eisi kiaulių ganyti, kaip ir visi kiti. Atmink man, kad ne aš busiu, jei to nepadarysiu! —

Ji nutilo rusčiai ir visi tyliai baigė pusrytį; matyti buvo, kad ji čia visus valdo ir kiekvienas jaučia jos stiprybę.

Pabaigus pusryčius, tėvas išėjo arklių kinkyt, Mikutienė greit apvaliusi stalą, baigė kraustyti Juzuko turtus ir „proventą“ (provijantą). Kas tik geresnio buvo namie Juziui teko: du suriu, sutaupytu per adventą, sviesto gerokas puodeliukas, pusė džiovinto smilkyto paršelio, uogų gerokas sagonaitis — mamos darbo, medaus biškelis ir dar šio ir dar to, ko motinos širdis beišmanė.

— Juzi, praventą įdėjau gerą užteks ir kitiems. Veizėk, pinigų nelaidyk bereikalo! — sakė Juzukui duodama skepetuke surištų porą sunkiai sutaupytų rublelių.— „Jei truks ko, rašyk — duos Dievas kaip-nors, aprupinsiva su tėvu!“

Neilgai trukus viskas buvo priruošta ir išnešta. Tėvas, pasikinkęs, sugrįžo į kambarį.

— Na, darykis Juzuk, tiek berasis, sutems puskelyj paskui — tarė jis vilkdams patsai apytrumpius, bet šiltus kailinaičius.

Juzukai jau seniai kaž-kas širdį spaudė, bet laikėsi; dabar pažvelgęs į motiną, pamatęs jos meilų, dabar susirupinusį veidą, pajutęs, kad reikia jau atsisveikinti, — neišturėjo ir ašaros pradėjo jam birti.

— Na, na, prabilo tėvas, pasiašarokita, pasibučiuokita, tik neilgai; o aš lauksiu, — ir išėjo.

Motina paglostė Juzuką ir pabučiavo į galvą.

Neverk, Juzeli, pasimatysiva. Ar laimingai, nuo tavęs prigulės. Tu žinai, kad mes čia vargstam, iš kailio neriamės, kad tik tave į žmones išstumti. Del Dievo meilės, Juzeli, saugokis tu blogų draugų ir netinginiuok. Jei

neklausysi mano žodžių, ot, kaip mane Dievas mato, prapulsi pats ir mums kruvina nelaimė busi!“.

Atsidusėjo giliai, po valandėlės vėl glostydama jo galvelę ir bučiuodama ašaruotas akis, virpančiu balsu sakė toliau.

— Juzeli, aš tau rankeles mažam esant bučiavau, nes tuomet tu dar geras, nekaltas buvai, gražus... Aš ir dabar tau nubučiuočiau rankas, kad tik tu geru žmogumi butumei. Neprisileisk ištvirkėlių nė iš tolo, poterėlių neapleisk niekuomet ir dirbk iš paskutinios. Ar prižadi?

Juzelis nieko neatsakė, paėme tik mamos ranką ir karštai, stipriai pabučiavo; jo spindinčiose akutėse žibėjo pasiryžimas.

— Tu nei numanyte nenumanai, vaikelį, tėvų širdies, sakė toliaus motina, šluostydama Juzelio ir savo ašaras. — „Aš už tave ir mirti nepasigailėčiau. Bet jeigu tu paliktumei man bedieviu ir paleistuviu, — velyčiau tave ant grabo lentos matyti!.. Na, gana, tegu tau Dievas laimina, darykis, tėtelis jaus seniai laukia.

Neilgai trukus Juzukas šiltai apdarytas, išbučiavęs mamos rankas atsisveikinęs su broliukais ir seseraitėmis, persižegnojęs švęstu vandeniu, išvažiavo iš tėvų kiemo, lydimas motinos ir susirinkusiųjų sodžiaus vaikų burelio.

Ilgai dar stovėjo motina kiemo vartuose lydėdama keleivius akimis; jau šlajos išvažiavo iš kaimo, jau pasislėpė už kalnelio, pagaliaus dar kartą iškilusios pasirodė ant balto sniego juodu kamuolėliu ir išnyko girioje, — o ji vis dar stovėjo, nejausdama vėjo nei šalčio, ir vis žiurėjo, it norėdama permainyti girią, erdvę, ateitį...

* * *

Begalo nelaimingi buvo tie metai Mikučiams. Dar gavėnioje padvėse jiems karvelė. Pavasarį kruša išdaužė neseniai sudygusį geroką lauką. Mažoji dukterėlė, tėvo numylėtinė, pradėjo kažko sirguliuoti; išpradžios nebuvo, rodos, ko pas gydytoją vežti ir pinigų buvo gaila, paskiaus ir gydytojas nieko nebegelbėjo... Laidotuves atlikus tėvas iš gailesio ėmė dar labjaus gerti. Viskas įro. Atėjo ru-

duo, laukai stovėjo nenurinkti. Mikutienė plasdėjo-dirbo iš paskutinios, lyg norėdama užslopinti savyje širdgėlą; dienos laike nuilsusi, nušilusi, vakarais imdavosi dar už verpalo. Bet vargo pati viena negalėjo įveikti, ir rupesniai augo. Stiprino ją viltis — Juzelis. Pavasarį, Onytei mirus, jis atrašė laišką, kad egzamenai pavykę, kad vasarai gaunąs kaž-kur Vilniškiuose lekcijų, užsidirbsiąs gal, o jei ir ne, tai vis bereikalo tėvelių duonos nevalgysiąs ir atsilsėsiąs sau kaip reikiant dvare, pas ponus. Motinai iš pradžios širdis gėlė, kad nematysianti sunelio, bet kartu didžiavosi ir džiaugėsi, kad jos Juzelis dvare, pas ponus, ir dar uždarbiauti pradeda.

Dar truputėlį padirbėsiu, pavargsiu—svajojo ji sau — dar vienus, antrus metelius padėjuosime... Bet, duok, Dieve, tik sveikatos, išsikasime kaip nors. O juk ir Juzelis ne amžinai mokinsis, iškels mus iš nelaimių".

Kuomi jis bus išmokęs, nesirupino labai; tiktai kas vakarą karštai prašė jam Dvasios šv. — ir tos maldos, nors kažinkaip budavo nuvargusi, neapleisdavo niekuomet. Nedėldienio gi rytmečiui išaušus, Mikutienė, anksčiau atlikusi naminus žygius, skubėjo į bažnyčią. Čia buvo jos visa paguoda ir atilsis; čia dar karščiau meldėsi ji už Juzelį, už tėvą, už vaikus, už save. Visuomet stipri ir karšta buvo jos malda; bet kuomet galinga minia galingu iš gilumos plaukiančiu balsu giedojo „Sventas Dieve!" — Mikutienei rodėsi, kad visa jos dvasia ištirps toje griausmingoje žmonių ir vargonų melodijoj ir iškils į padangę kartu su smilkalų rukais. Tuomet jau savo vargų ir rupesnių nebejuto — begyvavo tik viena mintis, už ją stipresnė:—„Viešpatie, susimilk ant Juzelio!"

Namon grįžo ji visuomet stipresnė, drąsesnė.

. . . . . .

Tuotarpu žmonės pradėjo apie Juzuką visokius niekus pasakoti. Vieni sakė, kad jis egzamenų visai neišlaikęs, kad, pasilikęs antramečių skaitliuje ir nenorėdamas pasirodyti namie, tyčiomis pasislėpęs kažkur pas vieną iš draugų, su kuriuomi girtuokliavęs Šiauliuose ir skolų pridaręs. Kiti dar sakėsi tikrai žiną, kad tas jo draugas, tai kažkoks studentukas, ištvirkėlis, bedievis.

Kalbos augo, didėjo; bet Mikutienė leido jas pro ausis ir nesirupino perdaug, tuo labjau, kad dar pirmajai šalnai pasirodžius gavo iš Juozelio laišką, kad jau mokslas prasidėjęs ir prašė nesirupinti, nes viskas eisią kuogeriausia.

Tuotarpu atėjo žiema, artinos Kalėdos.

Vieną vakarą tėvas vėlai parvažiavęs iš turgaus ir kaip paprastai prisigėręs, įsirito šlitiniuodamas į kambarį su šiais žodžiais: — Motin, a motin! Girdi? Ar aš tau nesakiau, kad iš tavo Juzio nei gero piemens neišeis? Na, pasakyk, ar aš nesakiau? a?".

Mikutienė iš vyro balso pažino, kad kas nors didelio atsitiko; verpalas iškrito jai iš rankų, pabalo, atsikėlė ir vėl atsisėdo.

— A, tai tu dar nieko nežinai, tęsė Mikutis, iš palengvo vilkdamas apsiaustą, šlitiniuodamas ir raugėdamas.— Tai aš tau, dušele mano, naujienų maišeliuką pakratysiu;.. tuojaus širdele mano, palukėk... o pamatysi, kad jeigu aš ką nors sakau, visuomet šventą tiesą sakau"...

Mikutienė tylėjo ir laukė, žiurėdama į vyrą su pasigailėjimu ir skausmu. Jis, nedasiekęs gembės, pametė kailinius ir kepurę ant žemės.

— Na, dušele mano,— žlebteriojo toliaus suvytusiu liežuviu — pasibučiuokiva, kaip be sveika?.. Nenori? didžiuojiesi?.. palaukk tu man, tuojaus tavo puikybėlė išnyks...

Ramstydamas pasienius, nuėjo prie lovos, atsisėdo, įrėmęs rankas į šonus, išpalengvo pratarė:

— Tavo Juzis Šiauliuose apsivogė, ir liko iš gimnazijos išvarytas, ot kas yra!.. Siandieną kunigėlis perskaitė laišką — prašo mat, kad atvažiuočiau parsivežti. Taigi matai, mano dušele, kad mano tiesa, mano viršus!"

Ir ramiai sau išsitiesęs lovoje nebeužilgo pradėjo knarkti.

O Mikutienė? — Neapalpo, nei neapsiverkė, net iš vietos nepasijudino.., tiktai parėmusi galvą ant rankų sėdėjo, it smutkelis, ir mąste.

Viskas jau namuose sumigo; žiburys, žibalo nebtekęs, užgeso; gaidys jau pusnaktį pragiedojo — o ji vis dar tebesėdėjo. Mėnulis tyliai pažiurėjo pro langą, nušvietė kambarį, paglostė jos žilstančią jau galvą ir pamažu, ty-

liai išnyko, tarsi numanydamas, kad šaltu savo spinduliu nepavarys galingo skausmo...

Tą vakarą Mikutiene nebesimeldė už savo Juzelį.

* * *

Išaušo rusti diena. Iš ryto dangus apsivilko pilkais rubais. Vėjas putė, kilo, augo. Po pietų pradėjo snigti ir pustyti. Sunki, pilka tamsa užgulė girias, laukus, veržėsi į namus, širdį slėgė. Nelaimė turbut klajodama erdvėse užmetė ant žemės savo žiaurų šešėlį...

Mikučių namo nedideli langai visuomet nedaug teįleidžia šviesos; dabar gi galutiniajame kambaryj, kur buvo tik vienas langas visai sutemo. Kiek apsipratus toje tamsumoje galima buvo pamatyti kambario gale pas lovą sėdinčią moteriškę. Lovoje gulėjo ligonis; veido tamsumoje negalima buvo išskirti.

Moteriškė sėdėjo nuleidusi galvą, sunėrusi ant kelių rankas, nesijudindama; visa jos išvaizda rodė, kad sunki našta nukrito ant jos pečių.

Kambaryje buvo tylu; girdėtis buvo tik sunkus, nelygus ligonio duksavimas ir seno laikrodžio girgždantis takščiojimas; kartais pasigirsdavo ligonio silpnas sudejavimas; jam iš lauko, it pasityčiodamas, atsakydavo vėjo staugimas — ir vėl nubodi sunki tyla užguldavo kambarį.

— Mama—pasigirdo silpnas, panašus į dejavimą ligonio balsas—mama, ar esi? Taip tamsu, baugu...

Moteriškė sunkiai atsikėlė, priėjo prie lovos ir glostydama ligonio galvą tarė:

— Esu, Juzeli, esu — nebijok. Tuojaus uždegsiu žiburį.

Po valandėlės kybanti palubėje nedidelė liamputė nušvietė kambarį. Mikutienė sugrįžo prie lovos ir vėl atsisėdo. Šviesoje dabar matomas buvo jos nuvargęs, rupestingas veidas, įdubusios aptemusios akįs. Ne stebėtina; jau šit antra savaitė, kaip sargina savo Juzelį. Grįždamas iš Šiaulių jis persišaldė ir parvažiavęs tuojaus atgulė. Motina sutiko jį šaltai, rusčiai; bet ligai didėjant rustybė nyko; liko tik užviltos vilties gailingas skausmas.

Negalėdama pykti ant sunaus—ligonio jieškojo savyje kaltiės ir negalėjo rasti. Juk meldėsi, tikėjo, dirbo kiek įveikdama, taigi už ką tiek vargų, nelaimių, kodel tiek troškimų, maldų niekais eina, kodel jos numylėtas sunelis taip skaudžiai ją užvylė? Ar jau nėra išgelbėjimo, ar nebepataisoma jo klaida? Ko reikia, Viešpatie?..

Atsakymo nebuvo.

Tuotarpu Juzukas kasd eną baisiai silpnėjo — ir ant Mikutienes nuvarginto veido sustingo visi pirmieji skausmai, iškilo nauja, sunki mintis—klausimas:

— Ar išgys?..

Iš lauko, tarsi atsakymas, kilo ir vargino širdį vėjo kauksena ir švilpesys...

Ligonis pasijudino ir sudejavo: — Mama!...

Motina prisiartino ir persigando. Juzukas, mirtinai išbalęs gaudė pravertomis lupomis orą, ant veido išmušė šaltas prakaitas, rankomis grobstėsi už apklotą jieškodamas pagalbos.

— Mama, ar gi aš mirsiu?.. Ar gal buti... Jezau!... Trošku.. Kunigo!...

Motina baisiai persigandusi šaukdama Dievo vardą, išbėgo iš kambario. Po valandos Mikutis, skubinai pasikinkęs arklius išlėkė miestelio linkon kunigo parvežtu.

* * *

Baisus tai buvo pavakarys.

Įsiutęs vėsulas šokinėjo po išpurpusius krumus ir baltai išklostytas lenkės, užė staugė po miškus — laukus jieškodamas suvėlavusių, suvargusių keleivių, o suradęs pylė jiems sniegą į akis, į šlajas—saujomis, maišais. Tarpais nuvargusi puga užtildavo, it norėdama prisižiurėti, ar daug nuveikusi, ar gerai parodžiusi savo galybę. Tyla tuomet apimdavo laukus; tik įsisiubavęs sniegas tebelakiojo oru, tik įsilingavusi giria, nuvarginta, užšalusi šniokštė užė dar smarkiaus kas kart mažyn, lengvyn ir jau džiaugėsi atilsiu... Bet puga, matyt, nepatenkinta savo darbais sukilsta dar smarkiaus. Suėmusi pirma supiltus baltus kalnus beria juos augštyn priešais krintančio sniego, it

norėdama dangų su žeme sumaišyti. Bet neįveikusi nieko, pilna puikybės ir pažeminimo, žengia toliau milžiniškais žingsniais, kriokdama, kaukdama, tratindama miškus. Išvydusi kur nors pamiškyje pasislėpusią, nusigandusią dar nematytos baisybes, pakrypusią senutę trobelikę, puola ant jos. Bet menkas, silpnas žmogaus namelis, nors virpėdamas, laikosi ir gina savo šeimyninką—svetį... Audra tuomet baisiai vaitodama šaukdama sau pagalbon visas galybes, sudrumzdžia pasaulį taip, kad jau nebesimato nei baltų kalnų, nei laukų, nei žemės, nei dangaus — viską pripildo šalta, vėjuota, baisiai kaukianti, balsgana tamsa...

Tokiu baisiu pavakariu vežė Mikutis savo sunui kunigą. Kol dar miš'u važiavo—dar nieko; iškirstas tarp miško sienų kelias buvo matomas ir puga ne taip baisėjosi. Bet išvažiavus į laukus nieko jau negalimo buvo išskirti. Aplinkui užė sniego jurė; vėjas lipdė akis, neleido žiurėti; arkliai pamažu brido plaukė per supustytus kalnus. Kelio vėžių—nebuvo nei ženklo. Mikutis nuolat stabdydamas arklius lipo kelio tyrinėti. Bet pagaliaus pradėjo temti ir netrukus tokia užgulė tamsa, kad arklių galvų negalima buvo beprimatyti.

Mikutis persigando ir nebežinodamas kas daryti atsidavė arkliams; pripratę gyvuoliai žengė pamažu pirmyn. Po ilgos valandos pasigirdo kažkur šunų lojimas, netrukus pasirodė ir Mikučių namo apšviesti langai. Šlajos bebalsiai prišliaužė artyn; suskambėjo varpelis ir iš prasivėrusių durių išpuolė raudona šviesa; kartu pasigirdo virpąs nelygus, bet graudus giedojimas: — „Prieš taip didį Sakramentą!“

Viduje klupodami ir žemai lenkdami savo galvas sutiko Švenčiausiąjį žmonių burelis. Kunigas numetęs apsiaustą greitai išnyko galutiniajame kambaryj, kur gulėjo ligonis.

Ilgai buvo uždarytos kambario durįs. Susirinkusieji jau pabaigė dvi giesmi, pradėjo trečiąją, kunigas vis dar tebebuvo pas ligonį. Dievas vienas težino tą graudingą pašnekėsį, kuomet nuvarginta žmogaus dvasia atgimsta ir iškįla prie tiesos ir naujo gyvenimo. Bet kuomet atsivėrė duris ir kunigas laimindamas ligonį suteikė jam

Švenčiausįjį, visi matė nepaprastą abejų susijudinimą. Ypač ant Juzelio veido matytis buvo šviesus ramumas. ir graudingas džiaugsmas. Atlikęs viską, kunigėlis pavadino tėvus prie ligonio ir tarė:

— Na, motinėle, prisigėle tavo širdelė, bet jau dabar nebebijok ir nesirupink. Aš daug visokių ligonių esu matęs; šis nemirs dar, tik saugokit, kad nepersišaldytu išnaujo. Atsigręžęs į ligonį meiliai švypsodamas sakė:

— O tu, Juzuk, irgi nesirupink; kaip išgysi nebijok, neleisime bimbaliuoti. Aš nepratęs esu del menko nieko pradėto darbo mesti: ne čia, tai kitur vis vietą tau surasiu. Tik žiurėk man gyk greičiau ir nebegraudink tėvų. Su Dievu, pupa"...

Pasilenkęs pabučiavo į galvą. Juzelis sugriebęs ranką prispaudė prie lupų ir šnibždu pratarė.

— Aš jau išgijau...

Kuomet kunigėlis išėjo į antrąjį kambarį, Juzelis bučiuodamas mamos rankas sakė:

— „Mamunėle, dovanok! aš jau nebe tas, aš jau išgijau... Kaip gera man dabar!"...

Už visus vargus, už visas ašaras ir skausmus Mikutienė nebenorėjo kitokio užmokesnio...

Kol puga sumažėjo prisėjo palukėti, bet laikas neprailgo.

Kunigėlis buvo jaunas, meilus nedidus; kiekvieną pašnekino, pateiravo, kiekvienam širdingą žodelį pasakė ir žmonės apie miegą užmiršo. Artinos jau rytmetys, kuomet kunigėlis apleido ramiai užmigusį Juzelį, palikęs viltį ir džiaugsmą Mikučių namuose.

Lauke jau pikta galybė, savo silpnumą pamačiusi, atsitraukė ir nyko. Tolumoje dar girdėjosi jos vaitojimai pikti, bet ir jie greit dingo. Dangus prasiblaivęs, ramiai ir maloniai žiurėjo savo šimtais spindinčių ąkelių ir džiaugėsi, kad žema žemelė išturėjo, pergalėjo ir sugulde smarkius blogo pasiutimo užpuldinėjimus. Žemė gi toj dangiškoj šviesoje dabar atrodė dar gražesnė; jos balti rubai blizgėjo brangių akmenų ugnimis ir tykiai-ramiai džiaugėsi ji savo nekaltumu ir dangaus gražumu...

Pradėjo aušti.

K. Č—ras.

Pirmykščių žmonių monoteizmas.

Dabartiniais laikais daug yra rašoma ir kalbama užrubežyje, o šiek tiek ir pas mus apie taip vadinamųjų pirmykščių žmonių religiją. Ar jie ją turi? ar pripažįsta Dievo esimą? ar Jį garbina? ar turi šiokią, tokią doros nuovoką? ar žino kokius-nors įsakymus?—Įvairių nuomonių mokyti vyrai nevienodai atsako į tuos ir kitus klausimus. Nuomonių skirtumo priežastis gludi nevienokiame laukinių tautų pažinime, didesniame ar mažesniame įsigilinime į jų religiją, o kartais aprioristiškose mokslo vyrų tendencijose.

Religijų evolucijos šalininkai įkalba, kad pirmieji žmonės visai neturėję jokios religijos ir jokios Dievo sąvokos, o viską tai įgavę pamažėl kulturai kaskart priekyn žengiant. Religija plėtojusis išlengvo pereidama įvairias fazes, kaip va: pirmiau žmonės garbinę gamtą, jos spėkas bei apsireiškimus—akmenis, augalus, gyvulius, žvaigždes. Tai buvęs naturizmas.

Paskui tas naturizmas pagimdęs animizmą, nes žmonės pradėję garbinti dušias bei dvasias, o iščia vėliau iškilęs fetišizmas, arba stabų garbinimas ir t.t. Kas link tvarkos, kokioje viena religijos forma užleisdavus vietos kitai, evolucijos pasekėjai niekaip negali sutikti; čia kiekvienas skelbia kitokias nuomones. Apie dorą pradžioje nieko nesupratę. Šis supratimas atsiradęs daug vėliau už religiją ir visai neprigulmingai nuo religijos[1]).

Šitiems evolucijos sapnams uždavė sunkų smugį paskutinių metų tyrinėjimai pirmykščių žmonių religijos srityje. Taigi, man rodos, ne iš kelio bus kiek plačiau pakalbėjus, kaip pagal dabarties mokslą pirmykščiai žmonės supranta Dievystę, ar jie numano vienos Augščiausios Esybės esimą?

* * *

Kad išvengus nesusipratimų bei neaiškumų, norėčiau iškart pasisakyti, kokius žmones vadinu pirmykščiais, apie

[1]) *Radziszewski:* Geneza Religii, p. 180 Włocławek 1911.

kurių religiją ketinu kalbėti. Šituo vardu priimta dabar išskirti tuos laukinius žmones, kurie neturi dar, galima sakyti, jokios civilizacijos, vartoja vien tik medinius ir akmeninius įrankius, nestato sau namų, bet gyvena po grynu dangumi atskiromis šeimynomis arba giminėmis—„klanais“. Užima jie didelius žemės plotus Afrikoje, Australijoje ir kituose kraštuose. Pirmykščiais juos vadina ne delto, kad jie tikrai butu tik ką gimstančiomis tautomis, šiame dalyke tiesą parašė Fairbairn'as: „Laukinės rasės yra lygiai senos, kaip ir civilizuotos, ir delto mažai tevertos pirmykščių vardo“[1]). Neduoda jie mums pilno pirmykščio žmogaus paveikslo, tečiau savo mintimi, savo jausmais, savo gyvenimu ir įsitikrinimais, ant galo savo religija jie arčiausia stovi pirmutinių žmonių, daugiausia į juos panašųs. Įvairios aplinkybės ir kliutis trukdė jų pažangą kulturos dirvoje, negalėdami pilnai išvystyti savo jiegų, atsiiiko toli nuo kitų tautų, su kuriomis kartu, o net gal ir anksčiau pradėjo žengti civilizacijos keliu — yra tai civilizacijos atsilikėliai. „Jie tat, sako Le Roy, nerodo mums tiksliai žmonijos tame stovyje, kuriame ji buvo pradžioje, bet iš visų tautų duoda, rodos, pilniausį jos paveikslą“[2]).

Ar šitie nuskurdę žmonės visados buvo tokiame padėjime?, ar jie tik nupuolę nuo augštesnio kulturos laipsnio, iškrypę iš tiesaus kelio, taip sakant, išsigimę?—Į šituos klausimus sunku griežtai atsakyti. Be abejo kaikurie iš jų buvo pasiekę gan augštą kulturos laipsnį ir sutvėrę savo civilizaciją, kaip va: meksikiečiai ir perujiečiai, bet kiti, rodos, niekados nebuvo priėję žymesnio išsiplėtojimo, taigi negalima čia kalbėti apie atgaleivybę; galėjo buti vien tik nedidelis civilizacijos bangavimas. Nes visoje, duokim, Afrikoje, išskiriant Zimbavę, niekur nesurasta augštesnės kulturos pėdsakų. Zimbavė gi buvus ateivių kitataučių pastatyta.

Prieš ateinant Afrikon, arba ir kitosna dabar jų apgyventosna vietosna taip-pat negalėjo dar turėti kulturos, nes tai žilos senovės laikai, kada net Nilo krantai buvo neapgyventi, o Asirija su Babilonija giliai miegojo. Šitos gi vietos —tai pirmutiniai kulturos židiniai, jos sutvėrė civilizaciją, kurios vienok pradžia siekia tik IV toliausia V metų tukstančio prieš Kristų. Visi kiti kulturos centrai atsirado daug vėliau. Taigi dabartinės laukinės tautos, kurios, jei tikėsime mokslininkams, daug anksčiau iškeliavusios iš šitų vie-

---

[1]) *R. L. R.*: Academy, pas Le Roy. „Religia Ludów Pierwotnych“. p. 27. Warszawa 1912.

[2]) *Le Roy*: Religija Ludów Pierwotnych“ p. 28. Warszawa. 1912.

tų, nei atsirado jose civilizacija, negalėjo iščia išsinešti augštesnės kulturos del tos prastos priežasties, kad jos tenai nebuvo. O jei taip. jei šitie žmonės maž daug yra tokie, kokie buvo prieš keletą tukstančių metų, tai negalima jų vadinti išsigimeliais, bet vien pasivėlinusiais civilizacijoje—jų kultura nenyksta, bet tik dar prasideda[1]).

Vienok tai galima tvirtinti vien tik apie materialę civilizaciją. Jei mes paimsime religiją, dalykas kitaip atrodys. Žemas civilizacijos laipsnis, kokį matome pas laukines tautas, nėra normalis dalykas. Neprielankios tautos gyvenimui plėtoties gyvenimo apystovos galėjo veikti ir be abejonės veikė nepageidaujamai į jų religijines pažiuras, kurias nekartą gal pakreipė blogon pusėn, sugadino, apiemdė. Per tai jų religiją pažinus, klaidinga butu manyti, kad jau pažinome pirmųjų žmonių religiją; čia reikia dar ištirti, kas joje esama nuo pradžios, o kas tik ankstyvesnio ar vėlyvesnio laiko antlakas, o šis darbas, reikia pripažinti, nėra taip lengvas.

Vienok, jei kame, tai jų religijoje galima rasti daugiausia pirmutinės religijos pradmenų ir daugiausia galima turėti vilties, kad tenai rasime pirmutinę religiją[2]).

Gan ilgą laiką žmonės manė, kad kaikurios, ypatingai laukinės Afrikos ir Australijos tautos visai neturinčios jokios religijos arba net Dievo idėjos. Šitą nuomonę apie Afrikos tautas paleido Lubbock'as (The origin of civilization and the primitive condicion of man. London. 1870), o apie Australijos—Spencer'is ir Gillen'as.

Del galėjimo, žinoma, galėtu buti tautų ir be religijos, bet del esimo, tai jų nėra. Lubbock'o, Spencer'io ir Gillen'o klaida ėjo iš vienpusiško ir paviršutinio pirmykščių tautų religijos tyrinėjimo.

Laukiniai žmonės, klausiami apie savo religiją, nenoriai apie ją kalba, kadangi tai pas juos paslaptis, o jei kartais ir kalba, tai tyliai ir drebėdami, kad kokia ten dvasia neišgirstu. Iš kitos pusės visai nėra arba labai retai pasitaiko pas juos viršujis Dievo garbinimas.

Tečiau sąžiningesni tyrinėjimai priparodė, kad religijos esama visur. „Religijos faktas lygiai senas kaip ir žmonija", sako Thomas[3]), nes jis plaukia iš žmogaus prigimties. Paklausykime, ką šitame dalyke sako garsus A. Reville „Collège de France" profesorius. „Žmogaus dvasia, nežiurint į vi-

---

[1]) *Radziszewski*: op. c. 158.
[2]) *Le Roy*: Religia Ludów Pierwotnych 28.
[3]) Les temps primitifs I 211.

sus jos iškrypimus, visados kreipėsi prie Dievystės. Ir nors kartais stengtasi priduoti jai priešinga pakraipa, ji vienok visados spyrėsi ir grįždavo į pastovią pakraipą, kol tai buvo galima. Ji pertai gali mums kaip magneso adata pasakyti: tokia mano prigimtis".[1]). Šiandien jau net Reinach'as, nors ir pajuokia aplamai religiją, vienok nedrįsta tvirtinti, kad jos kur nors nesama. „Tvirtinimas, kad esama tautų bei giminių be religijos", sako garsus profesorius iš Leyd'o Niderlanduose M. Tiele, „remiasi vien neįsakmia observacija arba idejų sumaišymu. Dar nesurasta tautos bei giminės neturinčios tikėjimo į augštesnes esybes o, keleivių tvirtimimai, kad tokios tautos egzistuoja, tapo faktais užginčyti. Todel galima tvirtinti, jog religija kuoplačiausioje to žodžio prasmėje yra visuotinas žmonijoje apsireiškimas"[2]). Turi ją net žemiausiai kulturoje stovinčios tautos. Pažvelgkime tad į jų religijinius įsitikrinimus. Vadovai man šitame dalyke bus du labai mokytu vyru —A. Le Roy, vyskupas Alindos, ir W. Schmidt „Anthropos'o" redaktorius. Jie ilgą laiką tyrinėjo laukines tautas ir gerai jas pažino. Tų tyrinėjimų vaisiais yra du neseniai išėjusiu veikalu[3]).

* * *

Didžiausius apgyventos Afrikos plotus užima juodosios rasės žmonės, kurie del savo kalbos panašumų sudaro vieną grupą, Dr. Bleck'o pavadintą Bantu[4]).

Jų gyvenimo vieta traukiasi nuo vieno vandenyno, apsupančio Afriką, iki kitam ir nuo upių Bado ir Viktorijos iki Oranijai. Jie dalinasi į daugelį giminių - klanų, kurios skiriasi tarp savęs ne vien tik kalba, bet dažnai papročiais, drabužiais, gyvenimo budu, pareinančiu iš tokių ar kitokių vietos aplinkybių. Kultura pas juos stovi labai žemai, arba geriau tariant visai jos tenai nėra. Visą jų užsiėmimą sudaro: medžioklė, gyvuolių auginimas, kaikurių augalų užlaikymas ir t. t.

---

[1]) Prolégomènes á l'Histoire des Religions p. 90 pas Le Roy op. c. 303.

[2]) Esquise p. 106 pas Thomas op. c. I 212.

[3]) Neturėdamas originalo francuzų kalboje, vartoju čia lenkišką šito veikalo vertimą „Religia ludów pierwotnych" przez Dr. Kotta i Szymańskiego Warszawa 1912 r.

[4]) Comparative Grammar of South Africa Languages. Lond 1867 pas Le Roy op. c. 26.

Užimdami Afrikos vidų, jie kuomažiausiai buvo prieinami svetimoms įtakoms iš šalies. Islamas pasiekė tik jų pakraščius; taip-pat skelbiamanuo XVIamž. krikščionybė mažai turi pasisekimo. Religija jų pertai galima laikyti grynai savotiška.

Iš visų kitų Afrikos tautų bei giminių religijų, rodos, Bantų religija ligšiolei bus geriausiai ištirta. Šitame dalyke daug pasidarbavo augščiau minėtas Le Roy. Jisai par dvidešimts metų gyvendamas jų tarpe galėjo su jais susiartinti ir ištirti užsidariusią savyje šitų vargšų dušią. Apie tai jis pats šitaip pasakoja:

„Per 20 metų mano Afrikoje buvimo turėjau laimingą progą aplankyti tas Pigmėjų stovyklas abejuose sausažemio kraštuose, ant tuščių Bado krantų ir dideliuose grįžratiniuose Sabono miškuose. Buvau Pigmėjų svečias, gyvenau su jais, ištraukiau viską, kas tik galima buvo ištraukti[1]).

Taip ilgai gyvenęs su jais, pažinęs jų papročius, kalbą, nuomones, mintis etc., griežtai tvirtina, visur radęs gan aiškią Dievo idėją.

Dievas jų sąvokoje, tai ne gamta, ne sutvėrimas, bet tikrai Augščiausia Esybė, sutvertojas ir Viešpats. Garsiai apie tai liudija vardai, kuriais paprastai mėgsta vadinti Augščiausia Esybę. Negalėdami įsivaizdinti Dievo esybės, musų žmoneliai stengiasi kitokiu budu išreikšti Jo neapsakomą esybę. Skiria jam tokius žodžius, kurie pabrėžia kokį nors privalumą ypatybę, vien Jame teesančią arba Jam priklausantį pilnoje to žodžio prasmėje.

Taip nuo veiksmažodžio— a m b a, kalbėti, daryti, tvarkyti, prisegdami prie jo visokias daleles apturi įvairiai pas atskiras tautas skambančius vardus (Ny-ambe, Nžambi etc.) kurie maždaug reiškia — sutvėrėjas, tvarkytojas, kalbėtojas. Arba nuo kito kamieno—e z a galėti, daryti, turėti autoritą ir nuo kitų žodžių reiškiančių tą patį, vadina Dievą (L-eza, Nkulu-Nkulu etc.) Galinčiu, turinčiu galę, Dvasia galinga, Viešpatimi, Didžiu - Didžiu etc. Kaikurios giminės, kad išreiškus, jog gyvybė pareina, priklauso ypač Dievui, tveria jam vardus nuo žodžio—i m a, gyventi, M o l i m o, Dievas.

Labai išsiplėtojęs budas vadinti Dievą nuo vietos, kurioje Jisai tariamai gyvena arba iš jam pripažįstamų panašumų su šviesa, saule. Dažnai vartojami Dievo pavadinimai M-ngu, Mu-ungu, Mu-lungu. Galima juos išversti—Tas augš-

[1]) op. c. 26.

tybėse, Tas iš dangaus. Kai-kur Dievui ir saulei išreikšti naudojamasi tais pačiais žodžiais, duokim čagosai vartoja vienam ir kitam dalykui pavadinti—R u a. Tulam galėtu pasirodyti, kad šitie žmonės laiko saulę Dievu svarbiausiai delei tos priežasties, kad kartais kalbėdami apie Dievą jie kaip ir identifikuoja Jį su dangumi, su šviesa, saule etc. Tečiau dikčiai apsiriktu šitaip manydami. „Tyrinėjant jų mintį arčiau ir klausinėjant jų apie šitą dalyką rimčiau, veikiai pastebime, jog identifikavimo čia jokio nėsama ir daugiausia kas galima daleisti, tai kad jie įsivaizdina sau Dievą suvienytu su dangumi ir šviesa, kaip kad žmogaus dvasia yra susivienijus su kunu“[1]). Skirtumą tarp Dievo ir kitų daiktų, kurių vardai panašus į Dievo vardą, jie stengiasi savotiškai išreikšti. Kalbėdami apie Dievą, vartoja įvardžius ir prefiksus, vien tik gyviems buviams tepriklausančius arba prie jo vardo prideda kitą kokį nors vien tik gyvam Dievui priklausantį privalumą. Čagosai Kilima-Ndžaroje, kurie, kaip jau buvo minėta, vartoja saulei ir Dievui išreikšti vieną žodį— R u a, taip pažymi dalykų skirtumą kalbėdami apie jų, duokim judėjimą, r u a l i-e n d a, — saulė eina (begyvasties), R u a i-e n d a — Dievas eina; arba kitur I-z u v a — saulė, K a-z o v a, Dievas[2]). Taigi ar reikia didesnio atsargumo? O jei kada pavartoja netikslius išsireiškimus, kaip va: dangus daleido, dangui patiko, tai ar civilizuotos tautos nevartoja tokių išsireiškimų? Yra tai metafora ir tiek.

Jų augščiausios Esybės sąvoką gan aiškiai charakterizuoja jų santikiai su Dievu, užsilaikymas prieš Jį. Tiesa, bantas negarbina Dievo, kaip mes Jį garbiname, jisai paprastai nesimeldžia į Dievą, nors kaikur galima ir tai rasti[3]). Dievas pertoli yra, kad galima butu kasnors jam padaryti arba iš jo išprašyti. Tečiau jis niekados Dievo neniekins, nepiktažodžiaus. Nelaimių prispaustas, kada saulė jam viską išdegino arba kada mirtis išplėšė mylimąjį asmenį, negras tik liudnas skundžias, kad Dievas juomi nesirupinąs; kartais pavadins jį piktu ir net žiauriu, vienok Jį gerbs ir paniekos bei apmaudos žodžių nemėtys. Jisai šito net ir kitam neleis daryti. Le Roy pasakoja nuostabų atsitikimą. Kartą teko jam matyti štai kas. Vienas iš Hamburgo žydas rengęsi važiuoti į

---

[1]) Le Roy pp c. 126.
[2]) Le Roy op. c. 123 s.
[3]) Vanyikai taip prašo lietaus. „O, Tu Dieve! mums lietų. Skurde esame sielvartojame, o vienok mes tavo vaikai. Ak atsiųsk mums lietingus debesis, kad gyventojai gautu maistą. Mes Tavę prašome, o Tu musų Tėve!“ (Le Roy op. c. 209).

Afrikos vidų dramblio kaulų pirktų. Karavanas iš vietos gyventojų ruošęsi jau išeiti. Nešėjų viršyla taręs: „Tepasirodo mums Dievas malonus!“ „Dievas“, tan žodin prabilęs izraelitas, „bet Jis mums nereikalingas. Mano Dievas yra su manimi, o juo yra pinigai ir ginklas!“. Išgirdę tai nešėjai numetę savo naštas ir pradėję skirstyties. Prašant pirkliui Le Roy norėjęs tarpininkauti, kad juos sulaikius. „Ne, atsakė jie, šis baltasai yra niekšas, ar negirdėjai, kaip jis Dievą paniekino? Su juo mus gali patikti vien nelaimė“[1]).

Kas gi tat yra Dievas? Kur yra? Kokie Jo privalumai? Į šituos klausimus sunku gauti iš pirmykščių žmonių atsaką. Jie šituo neužsiima, jiems tai nerupi. Šitame dalyke kiekvienas gali turėti savo nuomonę.

Kas yra M u-l u n g u?—Kas gali tai žinoti? Gal yra Jisai žmogus?—Ne, Jis nežmogus. O gal gyvenančio žmogaus dušia — m t i m a? Bet ne, M u-l u n g u niekados žmoguje negyveno.—Tai gal Dievas numirusio žmogaus vėlė—m z i m a? —Ale ir tai ne. M u-l u n g u niekados nemirė. Jis nei dvasia, nei saulė, nei mėnuo. M u-l u n g u, tai ir yra M u-l u n g u. Jo negalima su jokiu daiktu sulyginti. Jisai yra gyvas, Jis viską gali daryti, ką nori. Jis duoda lietų, Jis apreiškia save perkunais, Jis viską gaivina. Jisai gyvenimo ir mirties Viešpats.

Iš kaikurių šitų nelaimingų žmonių išsitarimų, kuriuos paduoda Taylor'as ir Dr. Kraph'as[2]), matyti, kad pripažįstama, jog Dievas yra visur esąs ir viską matąs.— Kur yra Dievas? —Augštybėse, visur. Dievas yra visur, kur tik eisi. Žiurėk, Jis tave girdi besiginčijant.

Vienok kadangi afrikiečio logika silpna, tai jis šitaip pabrėžęs Dievo privalumus, toje pat kalboje galės tvirtinti, kad Dievas kuonors labai yra susirupinęs ir niekaip negalįs iš to rasti išėjimo, kad Jisai į piktumą įpuolęs ir net slėpsis nuo Dievo, kad jo nepamatytų[3]).

Dievo paveikslų visoje Afrikoje nežinoma, stabų Jam taip-pat nedaroma. Dievas neprieinamas, jo negalima patalpinti kokiame nors materialiame daikte. Tokia mintis gyventojams atrodo perdaug juokinga, naivi. Tą-pat sutiksime ir pas kitas pirmykštes tautas už Afrikos ribų. Tiesa, kaikurios Australijos tautos savo iškilmių apeigų metu daro Dievo paveikslą, bet iškilmėms pasibaigus tuoj jį naikina. Tai-

---

[1]) Le Roy op. c. 127 s.

[2]) Engl-Giriyma Vocabulary 1891. Dr. Kraph and J. Rebmann, Nyika-English Dict. 1887 pas Le Roy op: c. 128.

[3]) Le Roy. op. c. 130).

gi šituo žvilgsniu laukinių žmonių negalima vadinti stabmeldžiais.

Dievas yra virš visų jiegų, žmogus negali Jo pasiekti, prieš Jį net raganybė, baisiai išsiplėtojus afrikiečių tarpe, nedrįsta pakelti rankos, negali nieko įveikti, kovoti jai leista tik su dvasiomis, Dievas gi stovi augščiau jos priemonių.

Dievas jiems, tai Didis Viešpats, kuris kartais gali padėti, kartais pakenkti, bet Jisai taip toli nuo žmogaus, kad žmogus vien tik gali prieš Jį stovėti ir—tylėti. Charakteringa yra šitame dalyke giesmė Pahuinų iš Sabono girių giedama: Yeye! ola! yeye! Dievas augštai, žmogus žemai. Yeye! ola! yeye! Dievas tai Dievas, žmogus tai žmogus; kiekvienas savo name, kiekvienas pas save[1])!..

Suvedant tat viską šitą kruvon reikia pasakyti su Robertu H. Nassau, 40 metų gyvenusiu Afrikoje ir gerai ištyrusiu tuos žmones: „Šitie stabmeldžiai neturi įsakmaus Dievo supratimo“[2]).

* * *

Pirmieji, kurie drįso įžengti į nepalytėtus Afrikos miškus, buvo žmonės mažo ugio, aplamai vadinami Pigmėjais. Seni tai laikai. Nilo klonis nebuvo dar regėjęs augštų piramidų, nei ruimingų šventnamių, nei to liudno, susimąsčiusio sfinkso šypsojimo, kada šitie žmoneliai apėmė jo derlingus plotus. Be kulturos, be susitvarkymo gyvendami tik tai dienai, nemanė jie nei apie žemės dirbimą, nei apie gyvulių auginimą. Neturėdami kulturos, negalėjo sutverti nei stiprios valstijos. Taigi kitų ateivių stumiami negalėjo užlaikyti sau apimtų žemių, bet turėjo pasitraukti toliau į Afrikos vidų. Ilgainiui jiems kas kart toliau reikė traukties į neapgyventas dar žemes. Iki šiai dienai užsiliko pas juos įsitikrinimas, kad vien jie esą tikri Afrikos valdonai, kiti paskui juos atėję, užgriebę jų žemes. Ir nuostabus dalykas: tai jiems pripažįsta jų kaimynai, nors šiaip labai jų nekenčia ir niekina. Nudien jie užima pietų Afriką ir ten toliau į vidų iki didžiųjų Afrikos ežerų, iki Nubijos ir Abisinijos.

Gyvenimo budas paliko tas pat. Jų paveikslas aigiptiečių nupieštas ant obeliskų prieš kelias dešimtis amžių, Homero, Herodoto ir Ktesiaus (V p. K. g.) aprašytas, ir dabar neper-

[1]) Le Roy op. c. 180.
[2]) Fetischism in West Africa p. 33; Le Roy op. c. 136.

stoja buti tinkamas, įsakmus[1]). Jų gyvenimas nepersimainė. Be darbo, be rupeščio apie rytdieną valkiojasi jie, kaip kadai per miškus gyvendami tik tai dienai. Dalinasi jie į daugelį tautų-giminių. Jų tarpe žemiausiai kulturos žvilgsniu stovi Bušmanai, kurie potįs save vadina — San, ir Hotentotai. Stoklos jų—prie Oranijos upės.

Protas taip dar mažai išsilavinęs, kad Haeckel'is drįso tvirtinti, buk mažesnis esąs skirtumas iš atžvilgio į protą tarp beždžionės ir Bušmano, negu tarp šito pastarojo ir, duokim, Kanto. Toliau į ekvatorių randame — negrillius, labai panašus į viršminėtus, o ant Indų vandenyno salų irgi šitos rasės negritosų gimines.

Jei dabar paklausime šitų visai laukinių žmonių, ką jie žino apie religiją ir Dievą, tai pasirodys, kad jie, kitais atžvilgiais taip likimo pažeminti ir nuskriausti, turi grynesnį ir prakilnesnį Dievo supratimą, nei jų kaimynai, kulturiškai augščiau už juos stovintieji[2]). Jie suvis neturi fetišų (stabų) ir jų negarbina, tik kai-kur vartoja amuletus. Yra tai paprastai medžio gabaliukas, laikomas įrankiu nelaimėms išvengti.

Augščiausia Esybė visur pripažįstama. Bušmanai vadina ją Ku-Ahenteng, visų daiktų Viešpats, hotentotai—Tsui Goa, Didis Dievas, negrilliai—Nzambi, Waka ir t.t. Kiekviena giminė turi savo vardą Dievui išreikšti—čia didelis įvairumas.

Šitas Dievas tai Augščiausias visko Viešpats ir Geradaris. Jam priguli visa žemė, pievos, miškai ir gyvuliai. Tečiau viską tai Jis duoda žmonėms, reikia tik imant pirmiau paaukoti dalelę Dievui. Jisai siunčia perkunus, kad apskelbus žmonėms lietų. Jis gyvybės davėjas ir mirties valdovas. Jis bus taip-pat žmogui numirus jo teisėjas. Le Roy pasakoja, kad vienas negrillius jo užklaustas, ką Dievas padarysiąs su blogais žmonėmis, tylu balsu pašnabždomis atsakęs: Žmogui numirus, jo dušia eina iškart gilyn, gilyn žemėsna, bet paskui kįla augštyn ir net prie Dievo. Jeigu žmogus gerai darė, Dievas jam liepia: Pasilikk, pas mane turėsi visko, o jei buvo blogas, jei svetimas moteris vogė, jei užmušinėjo, nuodijo, tada Dievas šitą bjaurybę metą į ugnį[3]).

Dievas gyvena augštai, Jo niekas neregėjo ir regėti negalima; vienok Dievas mus mato, tik tai yra pavojinga, nes Jis dažnai užleidžia mirtį. Atsitikus tokiai nelaimei, slepia

---

[1]) Le Roy „Christus" par Hyby p. 50 Paris 1913.
[2]) Le Roy op. c. 261.
[3]) Le Roy op. c. 264.

vėlionį ir bėga tyliai išten, kad nebuti po Dievo akimi, nes jis galėtu dar daugiau paimti.

E. H. Man'as gerai ištiręs Andamanų salų gyventojų religiją, štai kokias apie ją daro išvadas.

1. Palugu, jų Dievas, nors ir panašus į ugnį, vienok nematomas.

2. Nieks jo nepagimdė, Jis yra nemirštamas.

3. Jis viską sutvėrė, gyvus ir negyvus daiktus, išskyrus piktas dvasias (galybes).

4. Dieną yra viską mataąs, žino, viską, net širdies mintis.

5. Pyksta, jei kas nusideda, nelaimingiems ir vargšams pilnas gailestingumo ir kartais teikias juos sušelpti.

6. Jisai teisia numirusiųjų dušias ir skelbia kiekvienai nuosprendį siųsdamas jas dangun arba neva skaistyklon. Pasakoja, kad viltis išsigelbėti iš kančių, kurios reikia kentėti šitoje pastaroje vietoje, darant įtekmę į pasiliekančių tenai elgimąsi“ [1]).

Taip dalykams stovint, rodos nenusidėsime tiesai, taikindami prie visų pigmėjų Levingston'o žodžius, ištartus apie Bušmanus. „Nors ir didelis jų išsigimimas, tečiau nereikia jų mokyti nei apie Dievo buvimą, nei apie jų busimąjį gyvenimą.—Šiedvi tiesi yra visur Afrikoje priimti“ [2]).

Kitas Afrikos tautas apleidžiu, nes, viena, butu perilga apie visas kalbėti, antra, maždaug visur tai pat rastumem. Pasitenkinsiu A. Reville'o, neįtariamo šitame dalyke liudytojo nuomonės citavimu: „Tarp visų necivilizuotų tautų Afrikos juodaodžiai geriausiai apsipratę su vieno Dievo, valdančio visą pasaulį, sąvoka ir nelabai mane stebina negras, kalbąs apie vieną tikrai esantį Dievą“ [3]).

(Galas bus).

---

[1]) The Andaman Islands, Journal of The Antropological Institute; Le Roy op. 265.

[2]) Le Roy „Christus“ par Huby 76.

[3]) Le Roy op c. 124.

Religijos visuotinumo klausime.

„Ateities“ num. 5—6—7 praėjusiųjų metų tilpo mano straipsnis „Individualizmas ir katalikystė“. Po kiek laiko gavau Prausto laišką[1]), kuriame jisai išreiškia savo abejojimus, delei to mano straipsnio. Dabar, nors velokai (mano laikas apribotas kitomis priedermėmis), pasirupinsiu paaiškinti dalykus, nors, tiesą pasakius, aname straipsnyje buvo užtektinai pasakyta kas link tos rųšies abejojimų,—reikėjo tik giliau įsiskaityti į jo turinį.

P. Praustas sako: „jeigu žmonių įsitikrinimai į Dievo buvimą yra universaliai, tai kodel-gi jie mainosi. Žingeidumas didis“[2]) ir toliaus tęsia, kad priešhistoriniai žmonės taipgi įdomavę apie savo atsiradimą. Tuomet, sulig mitologijų padavimo, kas tai pramanęs, kad koks tai dievaitis vaikščiojęs ant žemės, svaidęs per pečius akmenis, iš kurių atsiradę žmonės. Tolimesniame civilizacijos laipsnyje atsiradę žydai jau su tobulesniu Dievu, bet dar reikalaujančiu kruvinų aukų ir pačių žydų apgaunamu, kurie pasinaudoja visokiais talmudo aiškinimais. Pagaliaus krikščionių jausmai sušvelnėję ir jų Dievas esąs gryna dvasia, teorijoje neatsimainanti, bet praktikoje užpykstanti ir vėl atsileidžianti ir t. t... žmonės patįs sau savo fantazijoj sutverė dievus tokiuos, koks buvo stovis išlavinimo tų žmonių“... taip mano Praustas ir pagaliaus baigia: „Tai kur-gi u n i v e r s a l i š k u m a s įsitikrinimų į Dievo buvimą laiko ir erdvės žvilgsniu?“

Į tokius išvadžiojimus štai ką galima pasakyti.

Teizmas bei pažiura, priimanti Dievo esimą, nėr koksai ten liuosas manymas, bet rimtai ir giliai pamatuotas įsitikrinimas, besiremiąs taip vadinamais Dievo esimo prirodymais, iš kurių svarbiausiu yra du: kosmologiškasis, kur, pasiremiant priežastingumo dėsniu, reikalaujančiu kiekvienam naujai at-

---

[1]) Dr. Praustas, nepadėjęs tikros savo pavardęs, atsiuntė mums laišką, kuriame išdėstė savo abėjojimus dėlei dr. Reinio straipsnio: „Individualizmas ir katalikybė“. („At.“ № 5-7-7 1913 m.) Delei to straipsnio minčių svarbumo nusiuntėm Prausto laišką dr. Reiniui, nors buvome ir paskelbę neatkreipti domos į laiškus ir užklausimus be autoriaus pavardės ir antrašo. Turinys laiško aiškiai matos iš citatų, kurias priveda dr. Reinis. „*At.*“ *Red.*

[2]) Prausto rašybą palieku nemainęs.

sirandančiam dalykui užtektinos priežasties bei racijos, iš patyrimo daiktų bei pasaulio praeinamumo (contingentia) sprendžiama apie jo augščiausios ir butinos (t. y. nepraeinamos) Priežasties esimą; kitas-gi yra tikslingumo prirodymas, kur iš stebėtinai išmintingo pasaulio surėdymo sprendžiama apie jo vyriausios Priežasties esimą ir išmintingumą.

Yra dar ir kitų antraeilių prirodymų; jų tarpe randama ir taip vadinamas „tautų tikėjimas į Dievą“. Šiuose trijuose žodžiuose ir išreikšta svarbiausios ir rykšmiausios prirodymo dalis. Po žodžiu „tautų“ suprantama įvairiausias žmonių giminės grupes, kuriomis apgyventas platus praeities ir dabarties pasaulis. Tos tautos tikėjo ir tiki „į Dievą“ (nors ir vadinamą įvairiais vardais, bet tai dalykų nemaino), ne kaipo į savo fantazijos išrastą pabuklą, bet kaipo į tikrą esybę, žmogaus ir kitų regimųjų pasaulio prajovų valdovą. Pagaliaus, žodis „tikėjimas“ išreiškia santikį žmogaus su Dievu, santikį, kuriame dalyvauja visupirma ir svarbiausia žmogaus protas, sudaraąs žmoguje gilų įsitikrinimą į Dievo esimą (neužmirškime, žmogus yra prigimtinai protinga esybė), dalyvauja žmogaus jausmai, fantazija, atmintis, parinkdami bei išreikšdami svarstomojo žmogaus supratimui, charakteriui, papročiams, aplinkybėms tinkamą kultą, kuriuo norima atiduoti Dievui pagarbą ir, apskritai sakant, išreikšti santikį prie jo, pagaliaus, aname „tikėjime“ dalyvauja žmogaus valia, žmogaus elgimosi bei doros išreiškėja. Tai yra pamatinis, butinas religijos supratimas, kuris tiktai ir turima omenėje, kuomet kalbama apie religijos visuotinumą; apie tokį tai visuotinumą kalba ir jį patvirtina mokslas, vadinamas religijų historija. Tuose aplamuose ruožuose suprantama religija, bendra visoms tautoms ir laikams, sudaro visai užtektinai medegos, kuri verčia žmogaus protą jieškoti to visuotinumo priežasčių. Jeigu kituose kuogriežčiausiuose ir kuovaizdingiausiuose moksluose vienas arba keli patėmyti prajovai, sudaro užtektinai pobudžių, kad mokslininkas jieškotu jų esimo priežasčių, tai ką-gi bekalbėti apie religijinių prajovų esimą, jeigu jie patėmijami milionų milionuose visų laikų žmonių, visose pasaulio dalyse. Tokie faktai stačiai metasi į akis ir reikalauja jų priežasčių nurodymo. Kuomet žmogus svarsto „tautų tikėjimą į Dievą“ kaipo tulą Dievo esimo prirodymą, jis žiuri į tą „tikėjimą“ kaipo į naturalį, o ne kaipo iš Dievo apreiškimo paeinantį prajovą, nes šiame pastarame atsitikime Dievo esimas jau butu priimtas. Žiurint į „tautų tikėjimą į Dievą“, kaipo į naturalį prajovą, žmogaus protas yra priverstas

prieiti prie išvados, kad tasai prajovas turi turėti butiną ryšį su pačia žmogaus prigimčia, žinoma, ne toje prasmėje, kad žmogus turėtu kaž kokį betarpišką Dievybės atjautimą, (nes, kaip asmeniškas kiekvieno iš musų patyrimas parodo, tokio atjautimo neturime), o tik toje prasmėje, kad žmogus turi prigimtas vadovaujančias gales, kaip protas ir valia, kurių naturalis išplėtojimas ir, kaip religijų historija rodo, nesustabdomas veikimas, prie žmogui prieinamų pasaulio dalykų pritaikintas priveda prie Dievo esimo pažinimo. Ir šitas žmogaus prigimties nenuilstantis, nesustabdomas balsas yra žmogui, jau priimančiam Dievo esimą, pilnai suprantamas: kaip L. Dailės Dr. parodos paveikslai skelbia apie artistų esimą, taip žmogaus prigimtis bei kiti pasaulio prajovai sako apie Dievo esimą.

Tik ką paminėjau, kad žmogaus prigimtyje yra vadovaujančios galės: protas ir valia; tuomi nemanau užginčyti, kad yra dar ir kitų galių, kaip va jausmai, fantazija, atmintis, bet šitos galės žmogaus gyvenime nevaidina vadovaujančios rolės: žmogų, pas kurį fantazija ima vaidinti vadovaujančią rolę, apgali protą, skaitoma anormaliu ir siunčiama į pamišėlių namus — taip daroma praktikoje; o teorijoje taipogi viršenybė pripažįstama protui, nes tik jis galutinai pažįsta tiesą, vyriausį žmonijos idealą, fantazija-gi neturi santikio su tiesa.

Proto viršenybę ant fantazijos patvirtina visų mokslų, kulturos ir viso žmonių gyvenimo historija. Pagaliaus ir Praustas tai priima. Radęs „Ateityje“ straipsnį apie „individualizmą ir katalikystę, jis turėjo fiziškąją galę sau įsivaizdinti (t. y. sutverti sau fantazijoj), kad tas straipsnys nuo amžių buvo „Ateityje“ arba, kad jis kaip ten priepuolamai be tam tikro autoriaus atsirado; visa tai galėjo sau įsivaizdinti, tečiaus Praustas to nepadarė, bet pasinaudodamas protu, priežastingumo dėsniu ir straipsnio esimo faktu nusprendė apie autoriaus esimą. Jeigu Praustas šiame, sulyginamai nesvarbiame dalyke, vadovaujasi protu, o ne fantazija, tai kaipgi galime išdrįsti tvirtinti, kad milionai žmonių, pradedant bušmenais, hotentotais ir baigiant mokslo žvaigždėmis, sutvėrusiomis dabartinį mokslą, kad tie milionai žmonių, turėjusieji tarp savęs kuoskaisčiausių asmenų ir minties genijų, kad tie žmonės vyriausiuose viso gyvenimo klausimuose, kokiais yra religija, sekė fantaziją, o ne protą, sujungtą su valia! Akyvaizdoje čia primintų faktų pilnai sutinkant su tiesa ir teisybe galime sakyti, kad anoji teorija, kurią sekė Praustas, yra grynas fantazijos produktas, o ne šiųjų milionų priimamas

Dievo esimas. Tai—ne tuščia frazė, bet gryniausia tiesa, prieinama kiekvienam apmąsčiusiam šituos klausimus.

Šalip jau minėto psichologiško prirodymo, kad žmones apskritai imant vadovaujasi gyvenime proto nurodymais, o ne fantazija yra kitų faktų, kurie parodo negalimumą, kad religija butu kilusi iš fantazijos.

Kokią reikšmę ir svarbą bei normuojančią galę turėtu religija, jei ji butu fantazijos padaru? Absoliučiai jokios, lygiai kaip kiekviena išsvajota teisė netur vietos nei teisdavystėje, nei žmonių sutarimuose. O tuotarpu religijos išpažintojai mato joje užlaikytinas taisykles, kurios sudaro gyvų-gyviausias priedermes.

Žmonių gyvenimo tėmijimas parodo, kad jei kuomet žmogus pasitraukia nuo proto vadovavimo ir pasiduoda fantazijos įtekmei, imančiai viršų, tai tuomet visas žmogaus elgimasi nukrypsta į tai, kas patenkina žemesnius žmogaus įgaidus, niekuo nevaržomą liuosybę, kas tinka žmogaus egoizmui. Religijoj gi kaip tik visa eina priešingai: ji liepia suvaldyti žemas užgaidas, nurodo liuosybei jos butinas ribas, stačiai priešinasi žmogaus egoizmui, auklėja kitų žmonių meilę. Iš šitų religijos vaisių matoma, kad ji nėr fantazijos padaras.

Ne tik kad religija pasakė žmonijai jos priedermes, ne tik paskatino prie kuodidžiausio pasiaukojimo žmonių gerovei, bet stačiai pareikalavo dar net ir heroiško išpildymo kaikurių pamatinių priedermių. Krikščionijos kankintinių historija kuovaizdžiausiai tai liudija. Ar-gi galima butu suprasti tasai pasiaukojimas, tasai negirdėtas heroizmas, jei religija įvairiuose jos apsireiškimuose kaip va pas priešhistoriškus žmonės, žydus, krikščionis (kaip tai sako Praustas), butu kilusi iš fantazijos? Atsakas visai aiškus: fantazija tokio pasiaukojimo ir heroizmo nei pagimdė, nei kuomet nors pagimdys.

Kulturos historija ganėtinai parodo, kad religija, ypačiai krikščioniškoji, lavino tautas, švelnino barbariškųjų tautų charakterį, užlaikė praėjusiųjų kartų brangias liekanas, kėlė apšvietą, dailę, gerino socialius santikius. Ar-gi tokius puikius vaisius galėtu duoti religija, jei ji butu buvus išmislu paremta? Ne ir ne.

Galų-gale, šių laikų susipratusieji religijos šalininkai, ar-gi jie tiki į Dievą delto, kad kokie ten priešhistoriški žmones į Jį tikėjo? Ne. Jie tiki delto, kad prie tų įsitikrinimų jie priėjo kritiškai. Trumpai, religija palaikoma, ant kiek ji yra tiesa, ji palaikytina ant kiek ji yra tiesa.

Suėmus kruvon, kas čia buvo pasakyta, savaime pasidaro aišku, kad religija nėr kilusi iš fantazijos.

Kalbėdami apie religijos visuotinumą, vartojame žodį „religija“ apskritoje jo prasmėje. Ant to tai religijos visuotinumo nenori sutikti Praustas, sakydamas, kad mitologiškoji, žydų ir krikščionių religijos skiriasi tarp savęs; taigi nėsą jokio bendrumo, tuopat nėsą visuotinumo. Matyti, žmonijos historijoj randamos religijų atmainos taip giliai įsismeigė į Prausto atidę, kad jis visai užginčijo jų bendrus ruožus, butent religijos sąvoką. Pasirinkęs tokį protavimo budą Praustas turės priešai save visą psichologijos mokslą, kur bus tarp kitko kalbama, kaip iš pavienių individualių tarp savęs skirtinų, bet tulus panašumus turinčių daiktų yra išgaunama viena sąvoka, visiems tiems daiktams bendra. Pav. kiekvieną Lietuvos pilietį Praustas beabejo vadins žmogumi. Klausiu, ar tarp daugybės piliečių atras jis bent du, kuriuodu butu visai vienokiu išviršinėmis, musų akims prieinamomis žymėmis? Beabejo neatras: o vienok kiekvieną pilietį vadina žmogumi. Delko? Delto, kad anuose piliečiuose atras žymių, kurios abstrakcijos budu atskirtos nuo individualių priepuolumų ir sudarys visiems piliečiams bendrą žmogaus sąvoką. Lygiai panašiu budu sudaroma ir religijos supratimas, kaip jis atrodo „tautų tikėjime į Dievą“ ir delto jo visuotinumui neikiek nekenkia patėmijamos atmainos jos įvairiuose religijos apsireiškimuose.

Daug, daug baisesnį smugį turėtu nukentėti Prausto užmetimas priešais visuotinumą, jei imtumėm gvildenti matematiškųjų, kaipo griežčiausiųjų, sąvokų kilimą. Bet čia nėr reikalo apie tai kalbėti.

Susiduriant su įvairiomis religijos atmainomis visai savaime kįla klausimas, kokią reikšmę turi atmainos ir kame jieškoti jų kilmės. Atsakas toks.

Sistematiškame religijinių įsitikrinimų gvildenime ir pamatavime, kuomet kalbama apie „tautų tikėjimą į Dievą“, kuomet dar racionaliu budu prirodinėjama Dievo apreiškimą, historiškiems liudijimams nėr vietos, taigi ir religija yra tuomet suprantama abstraktiškai, kaipo naturalė religija. Bet tolimesniuose religijos pamatavimo etapuose susitinkama su grynai historiškais liudijimais, kad Dievas, (kurio esimas jau pirmiaus racijonaliu budu buna prirodytas) davė žmonijai Apreiškimą; taigi čia prasideda—darbas ištirti Apreiškimo tikrenybę. Tuo keliu prieinama prie pažinimo, kad Dievo Apreiškimas prasidėjo pas žydus Sename Įstatyme, o užsibaigė pas krikščionis Naujame Įstatyme.

Šitų faktų akyvaizdoje darosi suprantama, delko faktiškai galų gale neturi užtekti žmonėms vien naturalės religi-

budu nekaipo prirengė kelią religijos išteisinimui kritiškame jos svarstyme.

Nors mokslininkų ateistų skaitlius mažas, vis-gi įdomu pažvelgti į priežastis jų tokios pozicijos priešais religiją. Kalbėdamas apie mokslininkus imu tuos, kurie atsidavę eksperimentaliams mokslams, kur, manomai, daugiausiai randama motivų kilti priešais religiją.

Musų amžiuje, taip didžiai esant iškerojus eksperimentaliams mokslams, mokslininkai yra specialistais t. y. visą savo laiką ir jiegas paaukoja vienos mokslo šakos tyrinėjimui, pamilsta tik savo specialybę, apie kitą nenori nei žinoti; tuo budu susidaro pas mokslininką ypatingas psichiškasis stovis, vadinamas specialisto psichologija. Vaizdingesniam jos nupiešimui priminsiu vieną atsitikimą (taip man pasakojo). Vienam mieste universitas apvaikščioja savo 75 metų gyvavimo jubilėjų. Kitų kraštų universitai siunčia iškilmėn delegatus— profesorius. Kad svečiams nebutu nuobodu ir kad galėtu jie turėti reikalingų informacijų, buvo parėdyta, kad kiekvienas delegatas turėtu sau kompanjoną iš universito, kur apvaikščiojama iškilmė, profesorių skaitliaus. Taip vienam atvažiuosiančiam delegatui skiriama kompanjonas fiziologas. Šisai klausia, kas per vienas tasai delegatas. Jam atsakoma, matematikas. „Tai ką-gi aš su juo kalbėsiu?“ užklausia nustebęs fiziologas.“ Ar taip atsitiko, kaip čia pasakojama, ar ne, tuotarpu nesvarbu: bet šisai pasakojimas gerai nupiešia tai, ką mes patįs nebe kartą matome. Susitiks dvi sodžiaus moterėli, nors ir nemokanti rašto, jų kalbai ir galo nėr. Susitiks du inteligentu, jie jau mažiaus kalbasi. Susitiks du įvairių rušių speeialistu, jiems beveik nėr bendros kalbos. Delko taip? Pirmame atsitikime nėr skirtumo: tai svarbu, tai nesvarbu, tai man rupi, tai man nerupi. Antrame atsitikime jau prasideda specializacija, trečiame ji pasiekia augščiausio laipsnio.

Kiekvienas rimtas žmogus turi pripažinti specializacijos pavojingumą, kuomet specialistas, vien tik įsižiurėjęs į savo tyrinėjimų sritį, nesirupina turėti santikių su kitomis mokslo šakomis, nesirupina suprasti jų svarbos, o kaip kada net atmeta jų, kaipo savystovių disciplinų, reikšmę. Dabartinėje gadynėje neretai tenka užgirsti balsų, vardan mokslo gerovės kviečiančių mokslininkus daugiaus atsižvelgti į savo konfratrų darbus, kad išvengus pragaištingo vienpusiškumo. Tuo tikslu daroma konferencijos, leidžiama laikraščiai.

Jei toks prietaringas vienpusiškumas kartkartėmis kįla link kaikurių eksperimentalių mokslų, tai ką-gi jau ir

besakyti apie taip vadinamus dvasios mokslus (Geisteswissenschaften), kur ne galima vartoti eksperimentų, kaip va: historija, teisė, filosofija, teologija ir t. t. Čia tai ir gludi viena iš priežasčių. delei kurių kaikurie mokslininkai neatkreipė jokios domos į religijos klausimus ir juos stačiai ignoravo.

Kita dalis mokslininkų ateistų įdomavo ir religijos klausimais; bet kuomet jie daug laiko ir triuso paskyrė eksperimentalių mokslų gvildenimui, jie nepasirupino pastudijuoti veikalų, kame išdėstyta ir pamatuota religijos klausimai. Šiuo atvėju viešpatauja stačiai nedovanotinas, nesuprantamas vienpusiškumas. Kuomet religijos gynėjai, ypač katalikų teologai, kuostropiausiai rupinas susipažinti su kiekvienu veikalu, kur kokiu nors žvilgsniu užsipuolama ant religijos, jį išnagrinėja iš paties autoriaus ir savo matym punkto, mokslininkai ateistai ne tik nieko panašaus nepadaro, bet dar nepasirupina suprasti ir išdėstyti religijos mokslo taip, kaip jis yra suprantamas pas religijos gynėjus. O be to juk joki rimta kova, nei tiesos atsiekimas negalima. Klaidos išvengimui tie mokslininkai turėtu studijuoti religijos mokslus nemažiau už eksperimentalius.

Galų-gale, jei visuose kituose net ir kuogriežčiausiuose, kuoapčiuopiamiausiuose moksluose, butent jų teorijose, pasitaiko neviena klaida, kas-gi stebėtino, jei eksperimentalių mokslų tyrinėtojas, net ir rimčiausis suklystu religijos dalykuose.

Trumpai sakant, eksperimentalio mokslininko paliudijimas tik tuomet turi reikšmę, jei jame šalip eksperimentalę sritį paliečiančios sąmonės stoja lygiai giliai ir plačiai sudaryta religijinė sąmonė. Faktai parodo, kad tokiuose atsitikimuose mokslininkai nerasdavo prieštaravimo, nesutinkamumo tarp vienos ir kitos sąmonės.

Čia reikia pridurti, kad šitas prirodymas eina iš mokslininkų autorito. Tos rųšies argumentai, kaip gerai patėmija Tomas Akvinietis (argumentum ex auctoritate sumptum est infirmissimum), užima paskutinę t. y. prasčiausią vietą prirodymų eilėje. Delto šių laikų susipratęs teistas, nors ir džiaugiasi, kad nepalyginama diduma eksperimentalio mokslo atstovų pritaria teizmui, tečiau turi gilius įsitikrinimus į Dievo esimą ne del tų mokslininkų bei tautų tikėjimo į Dievą, o tik delto, kad jis prieina prie Dievo esimo pažinimo, pasiremdamas racionaliais prirodymais.

Praustas dar klausia, ką tai reiškia mano pasakymas „žmogus principialiai gali pažinti Dievo esimą“.

Tais žodžiais norima išreikšti, kad kviekvienas normalis žmogus, pasinaudodamas sau įgimtomis galėmis, ypačiai protu ir valia, taigi racionaliu budu, gali prieiti prie Dievo esimo pažinimo. Šita tiesa yra prirodoma moksle, vadinamame teodicea, stovinčiame angštame ryšyje su apskritaja pažinimo teorija bei gnozeologija. Tikras, neišgriaunamas pamatas įsitikrinimams į Dievo esimą yra tiktai šitame moksle. Kiti visi nurodymai turi taip sakyti „antrykščią“ vertę.

Baigiant rašinį leistina užklausti, kokią apologetiškąją vertę turi „tautų tikėjimas į Dievą“. Atsakau. 1) Jis turi atkreipti į save kiekvieno mąstančio žmogaus domą; 2) kiekvienas yra moraliai priverstas jieškoti užtektinos šito tikėjimo priežasties; 3) matant augštą ryšį tarp to tikėjimo ir žmonių prigimties, kuri savaime neveda į klaidą, leistina pamatuotai spręsti, sakant „gal buti, kad Dievas yra“, šiais pastaraisiais žodžiais išreiškiant tai, ką kitose kalbose vadinama probabilitas, вѣроятность, prawdopodobieństwo. Prie tikrenybės-gi Dievo klausime esimo prieinama, kaip minėjau, kitais prirodymais.

Nepažindamas Prausto negaliu taip parašyti, kaip jam butų įtikinamiausiai; bet jei jis panorės čia jam primintus dalykus savotiškai sudėstyti ir apmąstyti, tai juose ras užtektinai medegos savo abejojimams išblaškyti.

M. Reinis.

Strassburge 17-III-1914.

Tikslingumas gamtoj.

Tiesa, jog pasaulis tai atvira kninga, kurioje užrašyta daugybe gilių, svarbių, naudingų ir meilių minčių, reikia tik norėti ir mokėti iš jos skaityti. Skaito iš jos mokslo vyrai, skaito poetai, skaito prasčiokeliai; paskaitykime ir mes.

* * *

Musų pasaulis dalinasi, kaip žinoma, į tris sritis: neorganiškąją, augalų ir gyvuolių. Neorganiškojoje srityje musų domą atkreipia du dalyku: žemės pluta, ir atmosfera.

Žvilgterėję į žemės paviršių, matome kalnus, pakalnes ir lygumas. Augštai iškilusios snieguotos kalnų viršunės, sklaido į visas puses vėjus, suturi ant savęs debėsius ir jųjų vandenis. Par tai tie vandenis vietoj audros, pylos, ir krušos nuteka nuo kalnų upėmis ir upeliais, ir vilgydami lygumas ir pakalnes, tarnauja augalams.

Žiurėdami toliaus, matome išvingiuotus jurių pakraščius ir daugelį salų ir pussalių. Toksai iškarpymas kraštų daugina pakraščius, kur gyvenimo sąlygos yra kuogeriausios.

Matome toliaus, jog žemės pluta susideda iš tokių dalių ir taip yra sutvarkyta, jog yra medega visokios gyvybės.

Apie žemės dirvą taip garsusis Liebigas sako: „Visoje chemijoje nėra įstabesnios apraiškos, kaip dirva iš atžvilgio į augalus. Kiekvienas gali įsitikrinti, kad lietaus vanduo, sunkdamos par žemę netirpdo nė dulkelės potašo, fosforo ir kitų augalams reikalingų dalių. Negana to: žemė iš visų augalams reikalingųjų dalių, kurias ji turi, nei vienos vandeniui neatiduoda. Tuotarpu lietui ir kitam vandeniui susitikus su dirva, žemė tuojaus atsiima gyvybei tinkančias substancijas; kitos gi nereikalingos vandenyj palieka“ [1]).

Vandens reikalingumas gyvybei yra visiems žinomas. Bet akyvo tyrinėtojo domą atkreipia nepaprastos jojo ypatybės; vanduo ar tai sustingęs nuo šalčio, ar skystas, ar išgaravęs visad ištikimai tarnauja gyvybei.

---

[1]) *Liebig.* Chemische Briefe II Cof *M. Morawski.* Cel. w naturze.

Viena smulkmena. Imu vandens butelį ir stipriai jį užkimšęs statau šaltyje. Butelis greit sprogsta—kodel? Todel, kad vanduo šaldamas plečiasi, vietoj susitraukti, kaip tai su visais kitais kunais atsitinka. Tokia išimtis[1]) visotiname gamtos įstatyme yra puikiausia gyvybės užlaikymo priemonė. Nes jeigu vanduo šaldomas mažėtu, tai susunkėjęs grimstu ant dugno. Tokiu budu musų upės, ežerai ir juros greit vienu ledumi virstu. Dabargi ledas plėsdamos tapęs lengvesnis už vandenį, lieka ant viršaus, ir saugoja vandens gilumuose gyvenančias esybes nuo šalčio.

Kaip ledas vandeniui, taip sniegas žemės gilumoje paslėptiems gyvunėliams yra šiltais žieminiais kailiniais.

Apie paprasto vandens naudingumą nėra ko kalbėti. Bet juo negalima butu naudotis, jeigu jis negalėtu su žeme lengvai ir dažnai susitikti. Reikalingas čia buvo darbštus vandens semėjas, nešėjas ir laistytojas.

Matome, jog visas tas priedermes puikiai atlieka oras. Pasinaudodamas tuomi, kad vanduo lengvai garuoja, jisai, yt doras daržininkas, saulei kaitinant, semia vandens garą, iškėlia jį augštyn, liepia vėjams nešti jį ant sausumos ir tenai ištroškusią žemelę palaistyti. Ir žino saiką, nes garo prigėręs, garavimą sulaiko: per tai žemės vandenis negali visiškai išgaruoti.

Beto oras taip yra sutaisytas, iš tokių susideda gazų, jog tinka augalų ir gyvuolių kvėpavimui. Be atmosferos turėtumėme ant žemės vietoj gyvybei reikalingos šilumos—234 laipsnių šalčio. Be jos negalima butu saulės šviesos matyti, nei jaja naudotis. Bet eikime toliaus.

Žemė, vanduo, lietus, oras — viskas butu ant nieko, jei pritruktu saules. Saulė daro tai, jog šiltos jurių srovės šildo šiaurės kraštus; be jos nebutu vaisingo lietaus nei gaivinančios rasos; be jos nebutu vėjų, kurie atnaujina orą ir nuneša jį ten, kur neesant augalams nebutu kuomi kvėpuoti. Ji yra gyvybei reikalingiausios šviesos ir šilumos šaltinis. Viena smulkmena. Saulės spinduliui yra trejopi: šviečiantieji, šildantieji ir chemiškieji. Auginimui reikalingesni yra šviečiantieji ir chemiškieji spinduliai. Vaisių mezgimui ir brendimui—šildantieji, o chemiškieji ir šviečiantieji kliudo, nes pardaug augimą varo. Taigi toksai yra žemės bėgimo ir saulės spin-

[1]) Kiekvienas kunas turi savo temperaturą, kurioje jo tirštumas didžiausis; virš jos ar žemiau jos kunas išsiplėčia. Svarbu čia tai, kad tempreatura (4 C.) vandenį užtinka skystimo, o ne ledo stovyje. *Red.*

dėjimo sutvarkymas, jog pavasarį, kada reikalingas greitas augimas, labjausiai darbuojasi spinduliai chemiškieji; vasaros metu su jais susilygina šviečiantieji ir šildantieji; rudeniop gi chemiški ir šviečiantieji mažinasi, o šildantieji pasidaugina[1]).

Suėmus dabar viską, matome, jog neorganiškoji sritis yra gyvybės pamatas ir medega. Yra gi jinai taip sutvarkyta, jog vanduo ir žemė, oras, vėjai, šviesa ir šiluma -- viskas k a r t u ir a t s k i r a i puikiai tarnauja gyvybei.

Eikime dabar prie antrosios srities—augalų.

Čia visupirmą matome, jog augalai auga ir veisiasi. Plačiai įsišakojusios šaknis užsibaigia daugybe plonų plaukėlių, kurie semia maistą iš drėgnos žemės; maistas kyla augštyn. Augštai gi plačiai išsiskleidę lapai traukia iš atmosferos drėgnumą ir reikalinguosius gazus, nereikalinguosius gi atiduoda orui. Iš atvaryto iš šaknų maisto ir iš šių gazų lapuose saulės spindulių veikimu susidaro medžiui reikalinga medega.

Šiai jau esant viduj, reikia ją padalinti: vienomis dalimis padidinti ir sustiprinti šaknis, kitas palikti viduryje, kad tarnautu medžio augimui, vėl kitas nusiųsti į žiedus etc. O visą tą darbą taip reikia atlikti, kad visur liktu patenkinti vietų reikalai ir augalas par metus visuose savo dalyse liktu sustiprintas. Kokie čia įstatai, kokios jiegos valdo—ligšiol galutinai neištirta; viena tik aišku, jog tikslas čia puikiai atsiekiamas.

Bet negana augti reikia veistis. Reikia tad išauklėti ir užlaikyti sėklą, kolei pati gyvuoti ne pradės. Taigi matome, iš vienos pusės susitveria narveliai su žiedo dulkėmis, iš antrosios—stulpelis, kuris veda į busiančiųjų augalų mazgelius ir laukia dulkeles nukrintant. O kada jau subrendus sėkla vėjo ar kito ko nešama išlekia pasaulin sau naujos vietos jieškotų, tur ji tuomet dažniausiai ir ginklus ir maistą.

Augdami ir gyvuodami augalai tarnauja gyvuoliams.

Pažiurėkime į karštuosius kraštus, kur milžinai-miškai, nepereinamos girios. Tiek čia visokių lijanomis supainiuotų, medžių, tiek čia gėlių, žiedų žolių! O kiek čia gyvunėlių! Va pažemiais rausasi ir knisa sau namelius įvairiausi kirminėliai, sliekai ir kurmiai; suvytusių medžių-milžinų laužuose apsigyveno žvėris; ant lijanų supasi bezdžionės; ant šakų po lapų kraujama paukščių lizdai; medžių tarpe švytinėja, spinda, blizga tukstantis gražių gražiausių paukščių, vabždžių ir plaštakėlių; iš visų pusių girdėtis neapsakyta muzika, čiulbėjimas, giedojimas—kiek čia gyvumo!

---

[1]) *Morawski.* Celowość w naturze.

Bet kam taip toli; ir musų krašte:

„Va girios pakraštys...
„Kiek paukščių toj girelėje,
„Tik Dievas suskaitys!"...
„Kiekvienas įdeališkai
„Išmokyts ir gabus,
„Kapelijoj karališkoj
„Artistų tiek nebus...
„Bravų", „bisų" nelaukdami
„Jie drožia nuo penktos.
„Visų ausis patraukdami,
„Prie operos gamtos"[1]).

Prašalinkim gi dabar iš tų pilnų gyvybės vietų augalus, o beliks tik plikas akmenuotas, nudegęs be gyvos dvasios laukas. Nes ir menkiausiam vabalėliui reikia lapo, kurs jį pridengtų, apgintų ir maitintų. Dar daugiau: augmenis išdirba tokius dalykus, be kurių gyvuliai apseiti negali, bet ir padaryt jų iš neorganiškų kunų irgi negali.

Žmonės ir gyvuoliai kvėpuodami suvartoja rugštadarį nebutu augalų—nebutu nei gyvulių: jo vietoj gyvuliai gražina augmenims reikalingą angliarukštį. Jei nubutu kas jį atnaujina, oras greit niekam nebderėtu ir gyvybė žutu. Tą atnaujinimo darbą atlieka augalai. Jų žali lapai saulės spinduliams padedant išskiria iš angliarugšties rugštadarį, reikalingą gyvuliams ir žmogui. Sugėriama gi angliarugšties dienos laike daugiaus negu par naktį paleidžiama. Atsiminkim dar, kiek naudingų vaistų randame augmenyse.

Surinkus vėl visa kruvon, matome augalus esant gyvybei naudingais, butinai reikalingais. „Augalų sritis yra n a m a s su milionais triobų ir prieangių, kuriuose randa prieglaudą visokie gyvulėliai, yra tai virtuvė, kurioje prirengiamas, visiems Dievo gyvulėliams maistas, yra tai savotiškas ventiliatorius, ir net vaistinė[2]).

Pareiname dabar prie visųįstabiausios srities—gyvuolių. Gyvuliai turi jausmus ir be to dar gali kilnotis iš vienos vietos į kitą. Kad jie negalėtu kilnotis iš vienos vietos į kitą, bereikalingi butu jiems jausmai; nebutu jausmų—bereikalingas tasai judėjimas. Kas per nauda iš akių, jei matydams griuvantį medį negalėčiau prasišalinti? arba kas per laimė žingsniuoti nežinant ko ir kur? Kartu gi šie dvi dovani yra neapsakomai brangintini.

Augalai ima maistą šaknimis iš žemės. Toksai maitinimosi budas neleidžia liuosai kilnotis. Todel gyvuoliams

---

[1]) *A. Jakštas.* Rudens aidai 56.
[2]) *Morawski.* op. cit.

reikalingas buvo maistui nešiotis indas. Tokias indo priedermes atlieka viduriai. Stebėtinas tai indas! Skilvio šonai, kaip žinoma, išduoda sultį, kuriai padedant virškinami valgiai. Kokiu tad budu nesuvirina šonų, juk ne plieniniai gi jie? Taigi, kad apgynus organizmą nuo pragaišimo, tie patįs šonai išdirba atsakančią masą (šis klausimas galutinai dar neištirtas), kuria prisidengę jau nieko nebebijo.

Suviršķintas ir atsakančiai prirengtas maistas tam tikrais prietaisais varomas į visas kuno kerteles. Maistas, virtęs krauju, vienas dalis neša kaulams, kitas gįsloms, dar kitas plaučiams ir t. t. Kur kokių dalių nešti priguli nuo to, kur ko reikia. Čia veikiantieji įstatai dar galutinai neištirti; vienok aišku, tai jog tikslas puikiai pasiekiamas.

Daug ką galima butu pasakyti apie visokių organų sutaisymą.

Paminėsiu dar vieną iš jų, butent regėjimo organą, akį.

Visų pirmiausia matymui reikalingas yra šviesą jaučiantis dirksnis. Toksai dirksnis leis tik atskirti dieną nuo nakties. Kad turėti aiškią daikto išvaizdą reikia, kad kiekvienas šviesos spindulys, kristu ant nervo atskirai ir paeiliui. Nes jeigu visi kartu kristu į vieną vietą gautume tik šviesos taškelio jautimą; jeigu gi šviesos spinduliai krisdami atskirai kristu ne paeiliui—daikto išvaizdos vietoje—turėtumėme mišinį. Tą aiškaus regėjimo tikslą galima atsiekti šiokiais budais.

Prieš jautriąjį dirksnį pastatykime daugybę kiaurų cilindrų su juodomis sienomis; ant nervo atsimuš tik stačiai prieš cilindrą esančios dalįs, iš šaliu ateinantieji spinduliai užges ant juodųjų sienų ir negadins matymo.

Antrasis budas yra sekantis. Reikia tamsaus kambarėlio, kurio viena siena yra jautrusis nervas; priešais padaryti mažą skylutę ir joje įtaisyti tokį stiklelį, kurs laužydamas krintančius ant jo spindulius užkarto visus paeiliui išskleistu ant jautriojo nervo, kaip antai fotografijos tamsiojoj kameroj.

Gamta naudojasi visais tais budais. Pas mažiausius gyvunėlius randame jautrųjį nervą; pas žemesnius, prastesnius sutinkame cilindrines akis (tų cilindrų yra po keliolika tukstančių vienoje akyje); pačiame gi viršui pas gyvulius augščiau organizuotus regėjimo užduotį išriša gamta paskutiniuoju budu.

Bet čia ne galas. Kad akįs aiškiai matytu reikia atstuma tarp vyzio ir nervinės sienos sutaikinti su atstumu tarp akies ir matomojo daikto. Tam tikslui yra raumens gįslelė, vadinama „musculus accommodatitius“.

Erdvės ir tolumo apėmimui reikalinga dvejetas akių. Matymo vienybei reikėjo sujungti akis taip, kad viena be kitos negalėtu pasijudinti.

Kad nesuardžius domos, reikia kad aiškiai matomas butu tik vienas daiktas, kiti gi, aplinkiniai, liktu migloje ir tik tuomet musų domą atkreiptu, jei kas regėtino atsitinka.

Idant akis neuždulkėtu, pristatyta blakstienas, kurie savo plaukais mostaguodami nuvaro daugybę dulkių šalin; susėdusias gi tuojau nušluosto ir nuplauna. Apsigynimui nuo dulkių iš viršaus krintančių, tarnauja antakiai.

Kiekvienas gali įsitikrinti, jog ir kiti jausmų organai yra taip-pat išmintingai sutaisyti.

Ką del judėjimo organų, užteks pažymėjus vieną visiems žinomą faktą, jog paukščiai, lakioja, o žmones dar ir dabar nesugeba sau gerų sparnų pasidaryti.

Gamta ne tik apdovanojo gyvuolius išmintingai sutaisytais organais, bet išmokino jais puikiai naudotis. Vos išperėta da nepritysusį pirmą kartą išlėkusi iš avilio bitelė, žino kad dilgė jai medaus neduos; ta pati bitelė atranda savo namus, nors kartais butu gana toli nulėkusi. Bičių koriai padaryti sulig technikos ir matematikos reikalavimų. Pavojuje gina savo drauges, duodama žmonėms narsumo pavyzdį.

Taigi visose pasaulio srityse matome šiuos dalykus:

Žemė, vanduo, oras, vejai, šiluma ir šviesa visa neorganiškoji sritis tarnauja augalams. Augalai taip sutvarkyti, sutaisyti, jog patįs beaugdami ir besiplėtodami tarnauja gyvuoliams. Gyvuliai jaučia, juda, ir su pagalba instinkto sugeba išmintingai pasielgti. Arčiau prisižiurėję gyvulių gyvenime matome stebėtiną tikslingumą. Pažiurėję į visokius žmonių išradimus ar tai technikoj, ar mechanikoj ar kitose srityse, pamatom, jog gamta seniai apie tai žinojusi ir sunaudojusi. Pavyzdžiui—fotografijos kamera ir akis, aeroplanai ir sparnai ir šimtai kitų dalykų.

Vienu žodžiu, gamtoj randame t i k s l i n g u m ą.

Kągi galima iš to išvesti?—Mokslo Draugijos muzėjuje yra daug akmeninių kirvelių; nedaug kuomi jie skiriasi nuo paprastų akmenaičių, bet skiriasi, nes jais galima tašyti ir skaldyti. Mokslininkai sprendžia, kad tai p r o t i n g o žmogaus išdirbiniai.

Vilniuje „Vilijos“ fabrike daug dirbama visokių mašinų, ukio įrankių; kiekvienas pasakys, jas padarė p r o t i n g a s žmogus, nes tiek juose yra visokių pritaikinimų prie tikslo!

Matydamas pasaulyje tokią daugybę gudrių bei gudriausių dalykų; matydamas visų tų gudrybių viršunėje pastatytą protingą žmogų, kurio kunas ir protas—tai vaikščiojantis stebuklas, aš darau išvadą: iš nieko nieks negimsta, taigi pasaulį taip gudriai sutvarkyti tegalėjo neišpasakytai galinga Išmintis. Tą Išmintį žmonės vadina Dievu. Ir jeigu to nenorėčiau pripažinti, pasielgčiau ne moksliškai, bet neišmintingiau už mažą vaiką.[1])

Stud. Br. Bumšas.

Fr. V. Foerster'is.

Valios jiega.

2. Mankštinimasis pastovume.

Kiekvienas musų kasdieninis darbavimasis ir veikimas kupinas progų valiai stiprinti — bet taipogi tiek pat progų musų energijai silpninti ir skaldyti. Viskas pridera nuo to, kaip mes davarysime iki galui tai, ką mes pasižadėjom. Ar mes įprasime, pirmam įgrisimui, pirmam nuilsimui ar pirmam smarkiam trukdymui užėjus, nuleisti giuklus ir visą musų veikimą paženklinti pusėtinumo ženklu—arba, ar musų spėka tuo smarkiau apsireikš, kuo didesni priešingumai ir trukdymai užguls mus iš viršaus ir iš vidaus. Senovės asyriškuose parašuose, iškaltuose uolose, matome didžiausius karžygius, stovinčius pergalės veži-

[1]) Kad drąsiau padaryt tokią išvadą musų laikais, reikėtu dar 1) pakritikuot darvinizmą ir 2) paaiškinti kai kuriuos tokius apsireiškimus, gamtoje, kaip žemės drebėjimai, ligos etc... Tai pasistengsim vėliaus atlikti. *At. Red.*

muose, nesulaikomai bebloškiančius ant žemės visus trukdymus. Panašiai turėtumėm ir mes visus tuos daiktus, kuriuos užpuolame, paženklinti savo pergalės pilna energija; visas musų darbas privalėtu duoti paliudijimą apie nepalenkiamą pasižadėjimą-energiją.

Tankiai sakoma: „Darbas-tai dievmeldystė“. Vienok tai neteisinga, kad darbas, kaipo toks, yra jau dievmeldystė. Labai daug darbo yra „velniameldystė“ — ne delto, kad jo turinys butu žemas, anaiptol, bet jog mes tąjį darbą taip išpildom, kad jis tampa paminklu musų upų ir musų neramumo viršenybės ant ištikimybės ir valios pastovumo. Tik t o k s a i darbas yra dievmeldystė, kuriame augščiausios sielos jiegos pavergia pačios gamtos nepastovumą. Paprasčiausis ir žemiausis darbas gali tapti tokia dievmeldyste, o švelniausis ir prakilniausis darbas gali pažeminti žmogų, jeigu jis bus pildomas, nelydimas sąžinės ir meilės. Šiandien daug kalbame apie „augštai moksliška“ darbą. Tikras augštai mokslišKas darbas yra tik tas, kursai išplaukia iš ištikimybės. Neištikimas darbas yra jau ir žeminantis darbas ir yra kiekvienos valios silpnumo rušies auklėjimas — pastovus gi mažmožių išpildymas yra mokykla kiekvienai pasitikėjimo rušiai. Kas ištvers ištikimai iki galui, tas bus palaimintas — šie žodžiai tinka pritąikinus juos ir prie mažiausių išpildymų.

Jau savo laikais Pestalozzi godėsi, kad senasai ištikimumas darbe jau žuvęs ir kad dirbantieji seka, rodos, obalsį: „Iš viršaus gerai, viduj niekai!“ Šis žodis palieČia kur-kas labjau musų dabartinį darbo budą. Musų laikais viskas taip pripildyta išviršiniu darbo užmokesniu, taip labai nusikreipta į kvotimų ir pašaukimo pasekmę, kad, rodos, visai užmiršta, jog svarbiausia musų darbo išdava yra jo įtekmė į musų charakterį. „Charakteris tveriasi pasaulio srovėje“, sakoma. Tiesą pasakius, pasaulis sugriauna kurkas daugiau charakteriaus, negu sutveria. Kas be sutvirtinto charakteriaus įeina pasaulin, tas labai greitai nustos ir sąžiniškumo likučių. Charakteris kaip tik ir tveriasi mažiausiuose ir paprasčiausiuose kasdieninio gyvenimo pripratimuose. Kiekvieną gerą pripratimą galima

sulyginti su pionieriu traškančiose giriose, kursai aplinkui griauja kelmus dirvai prirengti. Įpratimas prie gero ir pilno valios darbo kaiptik mažmožiuose yra galingiausis kulturos faktorius musų vidaus tyruose. Dideli pasižadėjimai prie didelių dorybių turi mažą svarbą — savo charakterį galima tikrai išauklėti tik prie elementariausių ir paprasčiausių darbų. Pasižadėjimo pastovumo mokinamasi darbo dienoj, o ne šviantadieniais. Šventadienis gali duoti užsidegimą — paprastoji diena viską vykdina gyveniman. Belaikant degtuką ant lampos, tankiai pasirodo ore maža paslaptinga mėlyna liepsnelė. Pas daugelį žmonių idealas pasilieka visados tokia mėlyna oro liepsnele — jie nepažįsta tikrojo savęs auklėjimo mokslo, be kurio dangus ir žemė visuomet pasiliks atskirtais, ir kursai tik tame gludi, jog augščiausis darbas p r a d e d a m a nuo mažiausiojo. Toksai mažmožio vertinimas nėra pedanterija. Kas mažmožį daro didelio darbo šviesoje, negali tapti pedantu. Ir kiekviena didelė energija negali nieko kito, kaip buti ištikima mažmožyj, jos ištikimumas yra šaltinis jos neišsemiamos energijos — taip kaip gotiškoje bažnyčioje didelė visumos idėja tiesiog ačiu savo dvasiškai jiegai perima ir mažiausį ornamentą ir pavergia jį visumos idėjai.

3. Valios silpnumo gydymas.

Kas pas save randa valios silpnumo apsireiškimų, kas patėmija visame savo veikime palinkimą prie nusileidimo ir paviršutinumo ir visgi jaučia aiškų norą gydytis ir sutvirtėti, tasai tankiausia padaro tą klaidą, kad jis savo veikimą pradeda silpniausiose vietose, ir paskui, paprastai bebudamas vis ir vis nuveiktu, prieinama prie pilno drąsos nustojimo. Vienatiniai teisingas metodas tikriau gludi tame, kad pirmiausia savęs klausiama, ar neturime kokio-nors gyvo intereso arba savotiško gabumo dvasiškoj ar techniškoj srityj. Tuomet stengiamasi padaryti ką nors pilno, tokį gabumą belavinant, ar tai butu muzikoj, ar svetimų kalbų mokinimesi, ar mokėjime versti, ar rankų darbe, sodininkystėje, namų ruošoje, paišyme arba mie-

laširdystės darbuose. Reikia pasistengti ir iš vien tik paprasto palinkimo pasiekti tobulybę ir tol buti atsargiu ir ištikimu, kol pagaliaus pastovumas ir tobulumas (Exaktheit) netaps įpratimu, ar net geiduliu. Tuomet tai susilauksime, kad toji nepapeikiamo darbo linksmybė, šis musų paslėptos jiegos išmėginimas nejučiomis pakels musų veikimo energiją ir visose kitose srityse — net, staigiai užeisime savyje augančią neapykantą prie kiekvienos pusėtinumo rušies ir suprasime žodžius: „Kas kartą mėginančiomis lupomis paragavo, kas tai ištikimumas, tas nebegali niekuomet jo bepaleisti!“

Vertė *B. Kasaitis.*

Šis bei tas iš gyvenimo kunigo Antano Drazdausko.

(1763—1913)

Kunigas Antanas Drazdauskas arba, kaip patsai save vadino, Strazdas-Strazdelis, gimė 4 birželio d. 1763 m. Žemaičiuose, Aštravos kaime Telšių par. Kauno gub.

Mokslan buvo atiduotas pas Jezuitus Alukštoje, Kurše; prabuvęs kurį laiką Alukštoje ir gavęs reikalingą mokslą pastojimui seminarijon, nuvažiavo į Kreslavlių ties Dauguva tr ten pastojo dvasiškon seminarijon. Išbuvęs keturius su viršum metus Kreslavliaus seminarijoje persikėlė, į Varnius. Kadangi reikėjo tuomet daug kunigų, tat išbuvus kun. Drazdauskui Varnių seminarijoje 9 mėnesius, jau 1790 m. Vyskupo Giedraičio tapo pašvęstas į kunigus.

Tapęs kunigu sugrįžo Vilniaus vyskupijon, kame ilgą laiką kamendoriavo daugelyje neturtingų parapijų. Pas-

kui gavo filialisto vietą paeiliui Indrioniškyje, Dilovoje ir Šimonyse. Pildydamas šventai savo pareigas paseno ir gavęs emeriturą apsigyveno Kamajuose, savuose namuose ir ten 11 balandžio dieną 1833 m. mirė.

Keleivi, kuomet važiuosi pro Kamajų kapus, žvilgterk ir pamatysi pasvyrusį paminklą su parašu: „Autoriui, Pulkim ant kelių“. Ir tiesą skamba šiandien toji giesmė visose katalikų bažnyčios po visą plačią Lietuvą.

Apie šito prakilnios dvasio lietuvio gyvenimą ir darbus buvo jau seniau šiek tiek plačiau rašyta lenkų laikraščiuos. Beveik visos žinios, kurias turime apie kunigą Strazdą, surinktos kun. Jono Katelės ir kun. Liudviko Jucevičiaus.

Buvo tai mylįs savo tautą vyras, turįs aukso sielą, visuomet atvertą vargdieniams broliams. Jisai mums buvo tuom kuom Beranger'as francuzams, Karpinskis lenkams Padura Ukrainai.

Gyvendamas baudžiavos laikuose Drazdauskas nekurstėti žmonėse vienybės ir apšvietos troškimo, nors žmonių vargus jis gerai suprato, kaip tai matome iš jo „siratos giesmes“:

Ei dienas mano klapatų,
Kur pasidėsiu be turtų,
Kur tik aš neeisiu,
Vis bėdas užeisiu
Del saves... ir t. t.

Drazdausko dainų ir giesmių kalba nėra gryna, nei švelni. Dainelės jo buvo prastos, perleidžiamos iš lupų į lupas, o daugelis jų užsiliko rankraščiuose.

Seni žmonės ir šendien dar jį meiliai mena, kaipo dainininką, juokdarį ir pamokslininką. Bažnyčioje jis džiugino savo gražia iškalba. Po mišių gi sename nudėvėtame ploščiuje, užsidėjęs ant galvos ausėtą kepurę, ant prastų lietuviškų ratų, o tankiaus dar pėščias ėjo iš kaimo į kaimą mokindamas katekizmo; liksmino ir stiprino varguolių dvasią dainelėmis. Jo dainelės, kaipo prastųjų žmonių dainelės, neturėjo pasisekimo augštesniuose luomuose, ten joms buvo užvertos durįs.

Budas jo buvo statusir atviras; drąsiai sakė kas yra bloga ir negera. Daugelis, neturėdami drąsos atvirai priešintis, iš už kertės mėsdavo į jį akmenimis, bet kun. Drazdauskas to nežiurėjo.

Ir šiandien, 150 metams praėjus, žmonių širdyse kun. Drazdauskas dar tebegyvena kaipo musų žmonelių mėgiamųjų dainų autorius. Ir šiendien kiekvieną šventadienį žmonių minios liedami ašaras ir pakelę dangun akis, širdingai gieda „Pulkim ant kelių visi krikščionis“...

J. Mičiulis.

Iš moksleivių gyvenimo.

Šiauliai. Šiemet Šiaulių moterų gimnazijos statistika šitokia:

klasės.	lietuv.	lenkų.	rusų.	žydų.	vokiečiai.	Išviso
pr. kl.	2	6	6	26	—	40
I.	6	7	9	15	3	40
II.	3	10	7	19	2	41
III.	3	12	21	26	2	64
IV.	1	17	14	26	--	58
V.	5	17	9	34	3	68
VI.	3	12	2	24	2	43
VII	2	10	5	18	1	36
Išvis	25	91	73	188	13	390

Matome, jog musų gimnazijoj daugiausia yra žydžių, nes mažko pusė visų gimnazisčių. Lietuvaičių gi vos 25, nors jų skaičius ir taip šiais metais padidėjo. Tiesa nemaža yra lietuvaičių tų tarpe, kurios pavadintos lenkėmis. Bet pestaruoju laiku pastebiama, kad ir tos neva lenkės pradeda po truputį susiprasti: megina skaityti lietuvių kningas bei laikraščius. Jau antri metai, kaip esama kelių ateitininkių. Yra taipogi ir viena aušrinietė. Kaikurios mokinės lietuvaitės nieko neveikia. Iš laikraščių mokinės daugiausia skaito: „Ateitį“, „Viltį„, „Aušrinę“ ir „Lietuvos Žinias“. Tiek tai apie Šiaulių gimnazistes.

Lendrelė

Telšiai. Štai Telšių mergaičių progimnazijos statistika:

klasės.	lietuv.	žydų	lenkų	rusų	išviso
I	2	4	2	5	13
II	4	13	4	1	22
II	6	6	10	2	24
IV	7	9	2	1	19
išviš	19	32	18	9	78

Yra dar ir priešklasė, bet ten sunku sužinoti kiek lietuvaičių, kiek lenkių, nes ne visos tesimokina tikybos[1]). Iš statistikos matyti, kad Telšių progimnazijoj daugiausia žydžių. Lietuvaičių ir-gi daugiau negu lenkių. Bet jei susipažinsime su lenkėmis, tai tarp jų rasime keletą sulenkėjusių lietuvaičių, kurios, vos pramokę lenkiškai kalbėti, pradeda mokintis tikybą lenkiškai, o paklausus, kodel ne lietuviškai, gausi atsakymą: man „ciocė“, man dėdė, man tėvai neleidžia lietuviškai mokintis ir t. t.

Lietuvių kalbos lekcijos išguldomos 2 sykiu per savaitę, bet lietuvaitės mažai tuomi tesinaudoja, nesimokina lietuvių kalbos prižadėdamos kitą sykį išmokti, arba lankosi tik retkarčiais.

Lietuvaičių skaičius nelabai mažas, bet susipratusių tik viena dvi.

Neužmirštuolytė.

---

[1]) Gaila, kad nepaaiškinta delko? *Red.*

Liepoja. Tarp „Vieno iš at-kų“ ir L. Kisčio kilusieji ginčai užinteresavo visus liepojiečius. Kadangi tas dalykas turi namažai svarbos, tai del didesnio jo išaiškinimo tarsiu ir aš savo žodį. Tie susikirtimai kilo del tų negeistinų apsireiškimų, paminėtųjų „At“ 2 №. Apie kiekviena svarbesnį faktą pakalbėsime atskirai.

L. Kistys rašo, jog kai-kurie prisiėjus reikale pasidarbuot visados beveik teisinas: „neturiu laiko, negaliu“. Bet nuostabu esą, kad tie patįs atranda laiko, ir kortomis gerai palošt (kartais net iš pinigų) etc...; „vienas iš at-kų“ gi atkerta: iš musų at-kų retas kurs telošia, o iš pinigų lošančių nerasi nei vieno. Pirmos dalįs sakinių sutinka, nes vienas sako „kai-kurie“, o kitas „retas kurs“.., taigi faktiškai tas pats. Užtat gi antros dalįs diametraliai priešingos. Vienas priveda faktą, kad lošiančių iš pinigų e s a m a, antras gi tvirtina: n e r a s i n e i v i e n o. Tai čia paaiškinu: lošančiu iš pinigų esama, 1—2, bet nedaugiau. Išrodymui pavardžių neprivadžiosiu. „V. iš at-kų“ matomai to ir nežinojo.

Ką del šachmatų stumdymo, tai ir vėl tas pats: pas vieną parašyta „kai-kurie“..., o pas antrą „mažai tėra“... Iš čia galima padaryt aiškų išvedimą, jog ką pasake L. K., tą „vien. iš at-kų“ tik patvirtino.

Dabar del „spaceravojimo“ gatvėmis be jokio tikslo. Ar dr. L. K. vaikštinėja gatvėmis, nieko griežto tvirtinti neapsiimu; be kad dr-gas L. K. galėtu daugiau pasidarbuoti — tai neabejoju; nors, tiesą sakant, jis daugiausia pas mus ir taip rupinasi: platina kiek galėdamas „At.“, pirmas užmezgė bendrus ryšius su kitų mokyklų, dr-gais, stengiasi pakelti susipratimą sulenkėjusių tarpe, etc.

Toliau dr. „V. iš at-kų“ sušunka: „Daug jis čionai kaltina mumis, o tiesos ištikrųjų nėra!“ Bet kame gi ta netiesa, kame pamatė neteisingus apkaltinimus — nieko neprirodė, tiek ir teprirodys. Taigi dr. „V. iš at“, jei jis yra žmogus solidarus, t ą viršminėta i š s i š o k i m ą, kaipo nieko neparemtą, p r i v a l o a t s i i m t i s a u a t g a l.

Dabar del skaitliavimo tų negeistinų apsireiškimų. Anot „V. iš at-kų“ L. K. neskaitliuoja jų vien delto, jog „matyt, neturi ką beskaitliuoti“. Iš L. Kisčio koresp. (At. 2 №) aišku, jog jis prie tų negeistinu apsireiškimų priskaito ir žmogaus silpnybių. Kad visi žmonės be gerųjų pusių turi ir silpnybių, to šiandien nieks neužginčys. Nejaugi „V. iš at-kų“ žmogus taip ideališkai tobulas, jog ir silpnybių neturi? O jeigu žmogus jas turėdamas, jų nepažįsta dagi

viešai laikraščiuose reikalauja nurodymų, man ding, vargu pagirtina. Čia del išskaitliavimo tų negeistinų apsireiškimų pakaks paminėjus, jog dr. „V. iš at.“ kalba neteisiai prieš savo artimą (primeta jam neteisingą at-kų apkaltinimą, ko šis nėra padaręs) ir nemyli savo artimo, kaipo pats save (nes visoj dr. „V. iš at.“ korespond. žymi tendencija įgelti Kisčiui). Prie viešų, blogų apsireiškimų galima priskaityti ir tai, jog kai-kurie ruko (apie tai L. K. savo kores. kaž-kodel nutylėjo) Bet jeigu mes pradėsime savo gyvenime ieškot kaip reikiant blogųjų pusių, tai argi nesurasime daugiau jų, kiek paminėjo Kistys?.. Taigi tie žodžiai „matyt neturi ką beskaitliuoti“ palieka nieku n e p a r e m t a i s, t u š č i u s p ė l i o j i m u.

Dabar apie tą, labai peiktiną faktų apibendrinimą. Kadangi paminėtos peiktinos ypatybės atsineša ne prie vieno, bet prie kelių, tai buvo ir pamatas jas apibendrinti. Tik Kistys paminėjo, jog tai atsineša prie kai-kurių; to negana: reikėjo ir-gi pažymėt, jog ne visos tos ypatybės atsineša ir prie kiekvieno iš kai-kurių. Gan nuostabu, kad „V. iš at-kų“ kalbėdamas apie tai, kad jaunesnieji draugai nesugeba savo kasdieninių lekcijų priruošt, nurodo į vyresniuosius, mat, ir tiems negeriau dedasi tame dalyke“. Čia pats padaręs nieku neparemtą apibendrinimą toliau tvirtina: „Labai peiktinas dalykas apibendrinimus... rašyti į laikraščius“... Ir-gi logika!

Tiesa, vyresniems mokslas sekasi tik taip sau, bet nieko nuostabaus, nes patogiausį laiką savo priedermių pildymui jiems prisieina praleisti pašalinėms lekcijoms ir iš dalies įvairiems pasiskaitymams. Bet ir tai, jeigu, apskritai imant, sulygint vyresniuosius ir jaunesniuosius, tai pamatysime, jog pirmiems visgi sekasi žymiai geriaus negu antriems. Matyt, jog „V. iš at.“ nepažindamas tinkamai vyresniųjų dr-gų, ėmėsi apie juos rašyti „Ateityje“, tat ir išėjo nei-šis nei-tas.

Išaiškinta, regis, viskas, ir mano išmanymu tuos ginčus reiktu užbaigti.

Kitas iš at-kų.

Rymas. 28 kovo d. buvo katalikiškosios italų jaunuomenės Augštosios Tarybos susirinkimas.

Įdomiausiu dalyku buvo generalės ir apskričių Valdybų pranešimas apie tai, kas padaryta laikotarpyj nuo paskutiniojo panašaus susirinkimo. Pasirodo, kad katalikiškosios italų jaunuomenės draugija smarkiai auga, nes per keletą mėnesių

—nuo rugpjučio 1913 m. lig šių metų kovo m. prie jos prisidėjo 260 naujų kuopų.

Veikta energiškai, ir tai ne tiktai savo draugijos, bet net ir visuomenės dirvoj. Užteks paminėjus vieną gan charakterišką faktą.

Ne taip seniai Italijos valdžios sumanyta įvest naują susižiedavimo įstatą. Sulig jo visi naujavedžiai pirmiausiai turėsią „susižieduot“ (susijungt) civiliu kontraktu. Paskiau po mėnesio ar kiek ten, jei kas norėsiąs, galėsiąs prie tos civilės-legalės „moterystės“ prijungt religijines susižiedavimo apeigas. Išdrįsusiems prasikalst prieš tą įstatą surengta didžiausios bausmės.

Toksai pseudo-įstatas, žinia, griežtai prieštarauja prigimtiniui ir pozitiviams Dievo įstatymams. Todel Bažnyčia niekaip negali ir negalės jo pripažint legaliu Tai viena. Antra, kas nežino, kokias apverktinas pasekmes atneštu jis visai tautai ir karalystei.

Visa tai gerai suprato katalikiškoji italų jaunuomenė ir energiškiausiai užprotestavo prieš tą baisiausią sauvalę[1]). Tas jų balsas atkreipė daugelių domą ir neišnyko be pasekmių.

Kad išreiškus savo pagarba D. Bosco delei jo nenuilstančio triuso, kurį jis padėjo krikščioniškos jaunuomenės auklėjimui, susirinkimas nutarė prisidėt pagal savo išgalių prie pastatimo jam paminklo Turine.

Antrą susirinkimo dieną skaityta Fermo Diecezalės Direkcijos prezeso L. Palma referatas „II programma dei Cattolici nelle prossime elezioni generali amministrative“.

Kitas trimestralis susirinkimas bus 28 ir 29 birželio mėn. š. m.

P. Alkis.

---

[1]) Prieš tai protestavo taipogi ir kitos visos Katal. draugijos, labjausiai Liaudės Sąjunga ir Moterų Draugija.

„GYVENIMO BALSAI“.

Del perskaitytų knìngų.

Įvestas „Ateitin“ naujas skyrius „Gyvenimo balsai“ mums labai svarbus, nes ten „kiekvienas galės pilnai išreikšti savo nuomones ir mintis“ (Žiur. „Red. at. № 3). O tas reikalinga musų susiartinimui. Tame skyriuje bus kalbama apie pačius aktualius klausimus. Tik draugams reiktu pasirupinti, kad jis nebutu dykas, nes tarp mokinių labai išsiplatinus nuomonė: „yr' kam ir be manęs“. Kas kam puolė, kaip sakoma į akį, kas ką įdomesnio patyrė,—visa tai reiktu nelaikyti apglėbus pačiam vienam, bet pasidalinti su draugais.

Šiame straipsnelyje noriu pakalbėti štai apie ką. Ar ne gerai butu, jei draugės ir draugai perskaitę kokią įdomesnę knìngą praneštu apie tai „Ateičiai“, o red., man regis, tas nuomones galėtu patalpinti tame skyriuje. Kas iš musų nežino, kaip sunku orientuotis tarp tokios galybės visokeriopų knìngų; kas iš musų, delei nežinojimo nesugaišino veltui laiką beskaitydamas spausdintas šiukšlės. Bibliografijos bei kritikos skyrius to negali mums atstoti, nes 1) ten perkratomos tik naujai išėjusios knìngos, o 2) aš nemanau, kad reiktu rašyti kritiką. Man regis, tik reiktu parašyti, kad perskaityta tokia tai knìnga; kad toj knìngoj išvedama toki mintis ir, kad į tokiuos tai ir tokiuos dalykus reiktu atkreipti akį. Prie to, man rodos, reiktu pažymėti knìngos kainą ir kokio išsilavinimo žmogus gali skaityti tąją knìngą.

J. U.

Daugiau užuojautos!

Neperseniai teko kalbėti su vienu rimtu žmogumi. Jojo šaltas kritikos žvilgsnys daug atidengė man iki toliai nežinomų dalykų. Tarp kitko užėjo kalba apie šių laikų jaunuomenę.

— Kiekvienas beveik jaunuolis išrodo, lyg ausų neturįs —atsiliepė į mane.

— Dovanokit Tamstos!.. Kaip tai?—karščiavausi.

— Ausis, kaip ausis tai turi — nusileido: — bet tiktai skrybėlaitei ar kepurei prilaikyti, kad ant akių neužsmuktu, o visai ne tam, kad pastebėjus, išgirdus vidųjį artimo stovį, kad užjautus jį nelaimėje...

— Bet...

— Jau čia, beveik, nėra „bet“ — nedavė jis man užbaigti:—gyvenimas tai liudija.—

— Visgi aš Tamistos kaip reikiant nesuprantu.

— Palauk, meldžiamasis! Tuoj paaiškės. Štai tau, esant tarp draugų, N. pradėjo kalbėti apie tavo paklaidas.

Kartas nuo karto žvalgosi patenkintas į savo pusę, visiškai, rodos, nepastebėdamas tavo nekantrių, atskirų žodžių, balso, kuriais stengiesi išreikšti, kaip tau nemalonus pasakojamas dalykas...—

— Tiesa, taip kartais ir buna—neiškenčiau.

— Tamista sakai „kartais“? ne, labai dažnai! Negana to. Tas pats tavo draugas N. verčia tave pasakoti, ką jis užsimiršo, nors jau tu ir atvirai išreiškei savo nepasitenkinimą. Po tam atsitikimui užeina jisai pas Tamstą. Tu jam pasakoji savo sielvartus, nelaimes, vargus, o jis, rodos, jų nebegirdi, vien gaudo žodelį, kad gavus pasijuokti. Na, pasakyk, Tamista, ar turi jisai ausis, ar turi išlavintą klausą?—

— Reikia pripažinti tiesą,—ne!—

— Na, o kaip jaustumeis su juo atsisveikinęs?

— Su panašiais vengčiau ir susitikti—...

— Na, tai matai. Ačiu savo storoms ausims nustojo jisai tavyje draugo. O taip pat buna ir su kiekvienu. Ausis daug suranda, bet ir praranda draugų...—

— Bet kas iš to, kad N. užjaus mane nelaimėj? Kaip aš tai sužinosiu?—

— Gerai. Klausi, kaip sužinosi jo užuojautą. Pirmiausiai, nustos iš tavęs tyčiotis, paskui išreikš žodžiu, ką jaučia širdyje. Teisingai užtat patėmijau, kad nežinosi jo užuojautos, b e t t o l, k o l n e i š r e i k š j o s s a v o d a r b u i r ž o d ž i u.

— Bet tik nevisuomet turi išreikšti, ką viduje jauti!—

— Atsižvelgiant į Tamistos „nevisuomet“, pasakysiu, kad taip! Bet visuomet reikia s a v o l a i k u i r t i n k a m a i išreikšti paguodą, ypač artimo nelaimėse, sielvartuose. Kaip Tamistai kas nelaimėje pasakė malonų žodelį, ar nejautei dėkingumo?..

— Tiesa...

— Kitaip tariant, likaisi jam dėkingas.

Šiuo keliu einant daug galima rasti ištikimų, užjaučiančių draugų.—

— Bet kad kitą užjausti ir tai jam pasakyti, reikia atsakančio prityrimo.—

— Tiesą, Tamista, sakai. Kaip nepasitenkini lekciją kartą teperskaitęs, bet dar antrini ir tai dar kelis kartus, taip ir užuojautos lekciją negana pažinti, bet reikia pačiam ją vykdinti gyveniman, kartoti...—

— Nuoširdžiai esu Tamistai dėkingas,—tariau aš jį atsisveikindamas: — labjausiai už užuojautos pamoką, nes matau naują kelią, užjaučiančių draugų suradimą.

Bts.

Draugams ir draugėms.

Užgavėnių laike man teko buti Panevėžy trijuose mokinių vakaruose: Mokytojų Seminarijos, Miesto mokyklos ir Rėalės Mokyklos ir pastebėjau, kad tuose vakaruose mažiausia dalyvavo lietuviai. Mokytojų Seminarijoj yra keturi lietuviai ir, rodos, nei vienas iš jų vakare nedalyvavo. Miesto mokyklos pramogėlėje, rodos, dalyvavo daugiau lietuvių (nes dauguma mokinių Miesto mokykloje—lietuviai), bet toji pramogėlė buvo tokio silpno turinio, kad ir dalyvavimas joje nieko ypatingo negalėjo duoti. Rėalės Mokyklos ir Moterų gimnazijos vakare (kaip chore, orkestre taip ir deklamacijose) lietuvių labai mažai tedalyvavo (lietuvaičių, rodos, nei viena nedalyvavo), nors mokykloj jų ir nemažiausia. Manau, Panevėžys nėra kokia nors išimtis turbut ir kituose miestuose tas pats. Kad nebutu naudos tokiame dalyvavime chorose bei orkestruose, negalima pasakyti. Visgi žmogus prasilavina šiek-tiek dainavime bei muzikoje. Be abejo yra ir negalinčių dalyvauti. Tokiais yra beturčiai, nes, viena, jiems nėra laiko—reikia užsidarbiauti, o, antra, neturi pinigų instrumentams nusipirkti. Nors tie beturčiai visgi labjaus stengėsi, negu pasiturintieji. Padėkime, žinau tokių, kurie neturėdami jokio savo instrumento, visgi moka ir gan puikiai griežti. Taigi draugai-lietuviai ir draugės-lietuvaitės nebukime tokie apsileidėliai. Musų beturčiai-tėvai negalėjo mums duoti tinkamo išauklėjimo, tai patįs tą atlikkime. Atminkime tai,

jog pastojus mokyklon, mes atsidurėm nei šiokiame, nei tokiame padėjime: iš namų išvažiavome neišauklėti, atvykom mokyklon—musų neauklėja, apsigyvenom mokinių butuose—mus tvirkina. Taigi, jei mes patįs laiku nesusiprasime naudotis kiekviena proga savo doriniam ir protiškam stoviui pagerinti—žusime sau, žusime Bažnyčiai, tėvynei, visuomenei, nes tapsime ar alkoolikais ar paleistuviais, ar dar kuom nors. Susipraskime: musų rankose musų likimas, tat ir kreipkime jį tinkamon pusėn.

J. U.

„Mokytoją“ paskaičius.

Tik ką pabaigiau skaityti antrą „Mokytojo“ numerį. Koks įdomus numeris! Nenoroms jauti pasigėrėjimą. Tai jau ne pirmas, kursai į mane jokio įspudžio nepadarė, nors panašaus „Mokytojo“ svarbą ir pirm buvau jau žinojęs: mat turinys man jo nepatiko — gyvumo stoka apsireiškė. Žinoma, kaip kiekvieno laikraščio pirmasai žingsnis nėra dar visiškai tvirtas, taip lyginai toji silpnybė pastebiama ir pirmame „Mokytojo“ numeryje. Suvis kitaip antrasai atrodo. Šis toks gyvas, kad galima drąsiai pasakyti, jog „Mokytojas“ umai „iš kudikio į vyrus išaugo“. Galima tikėtis, jog jisai ilgainiui dar pažengs pirmyn. Bet, kad jis ir visuomet tik toksai paliktu, kad jo tobulumo laipsnis neikiek augštyn nepakiltu,—užtektu mums ir tokio, koks jis ir šiandien yra.

Ištikro, tai šviesi žvaigždė suspindėjo ant musų padangės, — jinai apšvies musų liaudį, o per ją ir Tėvynę. „Mokytojas“ tai lyg ir anas „laimės žiburys“, kurį puikiai aprašė musų poetas Biliunas.

Didelę, galima sakyti, suvaidins rolę musų gyvenime tasai naujas žiburys—„Mokytojas“. Nes, kokia mokykla,— tokia ir visuomenė, o kokie mokytojai—tokia ir mokykla: vadinasi, kokie mokytojai—tokia ir visuomenė.

Jeigu tad mokytojo širdyje liepsnos tikėjimo ir tėvynės meilės ugnelė, argi nesistengs jis jos sukurti ir savo mokinių širdelėse? Argi nesuteiks jos anai Tėvynei vilčiai—ateinančiai kartai, o per ją ir visuomenei? — Taip ir vien taip, kadangi „kiekvienas tveria sau panašų“. Duodamas gi visuomenei Dievą, kaip gi neduos jai viso, o tarp ko kito ir laimės? Juk Dievas—tai viskas!

Ištikrųjų, tuomet „nesuskaitoma daugybė žiburėlių, kaip krintančios žvaigždės“ nusileis „nuo kalno žemyn, nušviesdamos visą šalį“, tuomet tai bus laiminga musų Tėvynė! Tuomet ir musų moksleivių pasekėjai bus laimingesni: greičiau susipras, greičiau pažins darbavimosi reikalą, geros gi aplinkybės leis jiems daugiau veikti!.. Daugiau, negu mums.

Taip, bet ar daug, klausiu, mes gerų keliavedžių turėjome? Ar labai kas stengėsi mums iš mažens Dievo ir Tėvynės meilę inkvėpti? Ar daug kas matė reikalingu mums musų priedermes nurodyti ir kelti musų sielose geruosius jausmus? Kas iš musų gali pasigirti turėję gerus auklėtojus, tikroje to žodžio prasmėje mokytojus?

— Vargu toks musų tarpe kas atsirastu. Apie tai nėra ką nei kalbėti. Visi ir viskas (?), pradedant nuo mažtėvų priedermes tesuprantančių gimdytojų ligi gimnazijos ar net universito suolo, tarsi susitarę stengėsi mus iš tiesos kelio išvesti. Papiktinančio daug jau esame savo gyvenime matę, gero gi maža. Jeigu tad nunai mes susipratome, jeigu iš tikrojo kelio neiškrypome ar, paklydę, vėl jįjį atradome, ir šiandien del idėjos darbuojamės: tikėkite man, draugai, mes didesnėje ainių pagarboje busim laikomi, negu tųjų laikų moksleivija, nors ir mažiau už juos nuveiktumėm, kadangi mes duodame pradžią,—šioji gi visuomet sunki.

Vienok tuomi perdaug nesigirkime. Nes pradžia gal jau ir padaryta, gal jau ne mums ana pirmtakunų garbė priguli. Nesididžiuokime todel, kad kartais neužsipelnytumėm Krilovo „žąsų“ vardo, bet dirbkime ir nepaliaukime. Dirbkime, jei dar mylime savo idėją; dirkime, matydami šiandie tokį šviesų savo mokytojų pavyzdį, dirbkime, kad negalėtu jie tuo pačiu pinigu mums atmokėti, kurį vienas musų jiems įteikė: už pirmą „Mokytojo“ numerį: „Et jųs apsileidėliai-mokytojai, neįsigalit patįs raštais užpildyti savo organo; žiurėk „Mokytojo“ dauguma raštų ne mokytojų rašyta“[1]).

Taigi, „Broliai! mes del idealo,
Kol dar norai neatšalo,
Kol skaisti mintis,—
Savo pajiegas aukokim,
Už idėją drąsiai stokim
Mus' bus ateitis![2])

Vadinasi, kad bykas jų neišsitartu į mus: „Et jųs apsileidėliai-moksleiviai, neišsigalit patįs raštais užpildyti savo

[1]) Žiur. 8 p.
[2]) Putinas

organo; žiurėk „Ateities“ dauguma raštų ne moksleivių rašyta“. Tai jau butu pardidelė gėda[1]).

Dzukas.

Kaip ištobulinti savo išvaizdą.

Neviena, o gal ir nevienas suka savo jauną galvutę, kad kaip-nors tik permainyti savo veido išvaizdą—fizionomiją. Ištiesu, tai painus dalykas. Vieni perkasi pudras ir įvairių dažų, kiti tai niekindami, jieško geresnių priemonių. Na, ir kaip kas suranda. O žinote kame? Greičiaus kad ne, užtat ir atskleisiu tąją paslaptį. Iš augšto pasakau, kad tik tas galės pagražinti savo išvaizdą, kas panorės ir tik tokiame laipsny, kokį norės atsiekti. Matote, kad viskas priguli nuo noro. Kaip tai? paklausite. Paklausykite. Vidujis žmogaus stovis visuomet atsispindi jo veido išvaizdoj: kaktoj, lupose, akyse. Kas turi gerą viską tėmijančią akį, — nuo to vidujės artimo paslaptis nepasislėps, nors ir labai stengsis, kad nepatėmytu! Nekartą, man rodos, matėte malonios išvaizdos žmogų. Bet kaip jis išrodo, kuomet supyksta? Kakta susiraukšlėja, lupos susičiaupia, kartas nuo karto girdėti sunkus alsavimas, akis mėto į šonus žaibus. Bet štai jo širdis atsileido, perėjo pyktis. Ar jau viskas žlugo? Kur tau! Piktumas paliko savo žymę veido bruožuose. Gerai, jeigu tai buvo pirmutinis, o gal ir paskutinis savęs nesusivaldymas, tai su laiku išdils visi piktumo ženklai. Bet tai labai retai pasitaiko. Priešingai, turėdamas net ir neperpuikiausius veido ruožus, jei tik esi pilnas prakilnių jausmų, tai tau iš veido ir akių švies malonus meilės spindulys. Tokia pat historija ir su kitais jausmais. Visas skirtumas tik tame, kad kiekvienas saviškai apsireiškia. Užtat, jei norime ištaisyti veido rauksles, jei norime priduoti žavėtinumo akims,—visuomet bukime pilni prakilnių jausmų ir norų, bėgkime nuo priešingų, naikinkime savyje ydas!

Bts.

Del „Ateities.“

„Ateities“ redakcijos kreipimasis į draugus ir drauges, kad jie malonėtu siųsti redakcijai savo patėmijimų del

[1]) Tiesiog nesuprantame, kaip galėjo autoriui ir kaip, apskritai imant, galėtu kam-nors iš moksleivių ateiti galvon mintis sakyti, kad „Ateitis“ nemoksleivių užpildoma? „*At.*“ *Red.*

„Ateities“ turinio, nepaliko vien šauksmu tyruose, nes apturėjome kelis laiškus ir net dr. A. Dz. straipsnelį. Todel pravartu tuo dalyku biskį pakalbėti.

Pradėkime nuo dr. A. Dz. straipsnelio, įvardinto: „Keli patėmijimai“.

Del šio savo straipsnelio dr. A. Dz. rašo:

Šį straipsnelį palieku jusų liuosai valiai—kaip sau norite, taip su juo darykite: norit dėkite, norit ne...

Mes jo nededam, vienok del tujų „patėmijimų“ reikia plačiau pakalbėti tuo labjau, kad jie, kaip dr. A. Dz. rašo:

tapo jau kelių susipratusių draugų aprobuoti, draugų, kuriems nemažiau kaip man rupi „Ateities“ gerovė.

Pirmiausia, k a s „A t e i t y j“ i š m e s t i n a.

1. Reikėtu įvesti kuri-kurias permainas mokslišku straipsnių skyriuje. Per šiuos trejus „At.“ gyvavimo metus tilpo joje daug įvairių mokslišku straipsnių, skiriamų išimtinai pavienių mokslo šakų specialistams. Kaipo pavyzdį galiu nurodyti kad ir tokį, per apskritus metus besitęsiantį „Objektivizmą ir subjektivizmą“. Ištikrųjų taip esama. Nes, kaip esu patyręs, viršminėtąjį „Objektivizmą“ maža kas pajiegė įveikti net ir vyrukų šiek-tiek filosofijos ragavusių. Ką gi tad bekalbėti apie mokinius—tuos skaitlingiausius „At.“ ėmėjus. Tikras esmi, jog jų didžiuma nei nebandė jojo skaityti; o jei kas ir pamėgino, tai jau po pirmam puslapiui, galvą ženklai pakreipęs ir akis kumščia pratrynęs skubiai vertė laikraščio lapus, jieškodamas sau lengvesnio peno. Panašiais straipsniais vien retas gal naudojasi. Visus gi kitus laikraščio ėmėjus jie gerokai alsina ar stačiai net skriaudžia. Kadangi užima laikraštyj vietą, kuomet jų vietoje patalpintus kitus lengvesnio turinio straipsnius maloniai paskaitytu. Del vienatų, kaip žinome, negalima skriausti didžiumos... Nenoriu vienok tuomi pasakyti, kad „At.“ visiškai mokslišku straipsnių vengtu, nes per tai jinai kaipo rimtas laikraštis daug ko nustotu,—bet labai pageidaujama, kad šie, t. y. moksliški straipsniai, butu daugiau aktualiai, moksleiviui žinotini, prie jo gyvenimo labjau pritaikinti ir galutinai ne taip jau rimtai, (gal sunkiai? *Red.*) kaip virš nurodytas „Objektivizmas“, aptariami—vienu žodžiu, kad butu mokiniui prieinamesni.

Negalima draugui tulu žvilgsniu nepripažinti teisybės.

Tame tai ir gludi toji neišvengiamoji blogybė, kad „Ateitis“ privalo aprupinti kaip studentiją, taip ir vidurinių mokyklų moksleiviją, kad „Ateityj“ privalo rasti sau dvasiško peno kaip labjau taip ir mažiau protiškai išsilavinę. Ir todel buvo stengtasi daryti taip, kad „ir vilkas butu sotas ir ožka čiela“.

Beto, „Ateities“ tikslas yra tarp kitko pagelbėti draugams ir draugėms rimtai, pamatuoti savo pasaulėžiurą. Čia

tai dažnai nieku gyvu neišsisaugosi nuo straipsnių sunkiau „įkandomų“. Bet kad straipsniai butu vien specialistams prieinami, — tai per griežtas ir ne visai su tiesa tesutinkąs pasakymas.

2. Reikėtu įvesti kaikurias atmainas taippat „b i b l i o g r a f i“ j o s i r k r i t i k o s s k y r i u j e. Ligi šiol „At.“ talpinamos buvo daugiausia francuziškų ir vokiškų kningų recenzijos. Bet, ar skaitys kas tasias kningas? Ar daug kas musų jasias supranta? Gal vienas, kitas ir atsiras; bet visi kiti—nei išgrauš, kaimiečių liežuviu tariant. Ir vėl tas pat, kas buvo ir pirmame atvejyje; ir vėl del vienatų—didžiuma skriaudžiama.

Ar negeriau todel butu atkreipti didesnę domą į rusų ir lenkų kalbomis (žinoma, lietuvių neminint) rašytas kningas. Norint gi aptarti kokį nors nesuprantama mums kalba parašytą veikalą, reikia nurodyti mums suprantamus jųjų vertimus. Kitaip recenzijos neatsakys savo tikslui. Sakysite, ką ten su lenkais prasidėsi?, bene jų kas gero yra? — Yra, tik taip apriorišk ai[1]) į juos nežiurėkim, o kai ką rasim ir gero, kuo mes moksleiviai galėsime daugiau pasinaudoti negu panašiu Europos tautų, kad ir didesniu geru.

Ir čia truputį nesusipratimas. Francuzų, vokiečių kalbomis rašytųjų kningų tankiausia recenzuojama tik tosios, kurios kliudytos tilpusiuose „Ateityje“ straipsniuose. Tai butinai reikalingas dalykas. Iš kitų minimos tik tokios, kurios gvildena ytin svarbius ir mums aktualius dalykus. Kreipiame domą ir į lenkų ir rusų kningas. Butu labai įdomu žinoti, kokie „vėjai suputė“, kad „At.“ red. su panieka žiurinti į lenkų literaturą? Kas galėjo tokias neteisingas paskalas paleisti? Juk iš to, kad vienas-kitas „At.“ redakcijos sąnarys ar nemoka lenkų kalbos, ar ne visai „varšaviakiškai“ jąją kalba, negalima dar išvesti, kad tai kalbos ar literaturos išniekinimas. Pagaliaus, yra žmonių kurie mano, kad jiems vokiečių ar francuzų kalbą žinoti yra svarbiaus negu lenkų. Bet „At.“ red. gerai žino, kad ir lenkų kalboj yra gerų, rimtų ir labai, labai naudingų kningų. Beto, argi galima redakcija kaltint, kad autoriai savo straipsniuose stengiasi naudotis kningomis iš p i r m ų j ų šaltinių (t. y. vokiečių ir francuzų kalbomis), o ne verstomis, ir kad jie tąsias kningas recenzuoja?

3. Dar vieną dalyką pabandysiu nurodyti. Noriu čia kalbėti apie „At.“ redakcijos atsakymus. Daugelis draugų skundžiasi ant jųjų šiurkštaus tono. Ir tai šventa teisybė. Redakcija tarsi iš odos neriasi, by tik parodžius visą savo kandaus sąmojingumo talentą. Jau kad rėž kam, tai tasai vargšas ilgai, ilgai paminės. Tuomi nevienam

---

[1]) Girdėjau, kad „At“. redakcija su panieka žiuri į lenkų literaturą.

gal bandančiam rašyti išdaužė plunksną iš rankos ir atėmė visą darbavimosi norą literaturos dirvoje.

Tatai, mano nuomone, „At.“ kaip tik privalėtu vengti sarkastiškų smailavimų jei ji mano mokinius prie savęs patraukti, o neatbaidyti.

Oi tie atsakai, atsakai!

Vieniems jie per ilgi, kitiems per trumpi, vieniems dygus, kitiems švelnus. Tik gaila, kad dr. A. Dz. neparašė, kokie, butent atsakai palieka „sarkastiškų smailavimų“ įspudį. Čia negalime prie progos nepaminėti dr. L. K. laiško, kuriame jis taip pat atsiliepia del „Ateities„ turinio. Štai ką jis rašo:

Apskritai imant, mane labai stebina, iš kur jums ir kantrybės imasi taip dailiai, neužgaunant, atsakinėti tiems eiliakaliams—... (čia seka šiurkštesnis „kandaus sąmojingumo“ žodelis, kurį apleidžiame.).

De gustibus non est disputandum.

Visgi dr. A. Dz. prašytumėm nurodyti, kurie atsakai, atsižymi savo šiurkštumu.—

Kas naujo „Ateitin“ įvestina.

Tas pats dr. A. Dz. rašo:

1. Pernai „Ateityje“ tapo įsteigtas naujas t. v. „Klausimų ir atsakymų“ skyrius. Tilpo jame vienas kitas užmėtinėjimų išryšimas. Bet, kaip greitai buvo įsteigtas, taip dar greičiau užbaigė savo trumpo gyvenimo dienas. Jau ne nunai kaip persinešė jisai anan pasaulin. Kame gi to priežastis? Argi „Ateities“ skaitytojai butu jau ligi dugnui išsėmę tą gilų užmėtinėjimų kibirą. Anaiptol. Kam, kam, bet moksleiviams jų niekuomet nestinga. Jisai visokių abejonių tiek turi, kiek niekas. Jisai ir dabar kreiptusi į „At“. redakciją' kad pastaroji išrištu nevieną jo sielos painę. Taip, bet jisai atsimena, kokiu tonu redakcija į užduotus jai klausimus pernai atsakinėjo; jisai jautė jos nekantrumą, jos norą tų užmėtinėjimų nusikratyti(?). Jis visa tai jautė ir, nenorėdamas iš mandagumo inkyrėti redakcijai visiškai paliovė ją savo klausimais kvaršinęs. Čia, man regisi, slepiasi ano skyriaus išnykimo priežastis. O vienok jis laikraščiui daug priduotu gyvumo, labai moksleivius, užinteresuotu.

Taigi neprošalį butu aptariamą skyrių iš numirusių prikėlus, jei miega, iš gilaus letargo sužadinus. Žinoma tuomi nereikalauju, kad į visus net ir kvailus paklausimus tuojaus redakcija stropiai atsakinėtu; nereikalauju taippat ir to, kad jinai, gavus tokį klausimą, kurio išryšimui reikėtu atskiras disertacijas ar net visus tomus parašyti, laikytu sau šventą priederme visa tai išpildyti. Nes pirmame atvejyje neužsimoka, kaip išsitarė Puškinas, „оспаривать дурака“ (=smailavimas *Red.*), antrame ginereikalingas butu triusas, — užtektu tuomet užinteresuotam draugui nurodyti tą dalyką aptariančius veikalus, kuriuose galėtu jisai apsiskaityti.

Kas del „Ateities“, „klausimų ir atsakymų“ skyriaus, tai lieka pasakyti, kad jis neva užmirė delto, kad 1) maţai teatsiunčiama užklausimų ir 2) į kitus užklausimus neįstengiame taip greitai atsakyti del techniškų dalykų. Vienok nieku budu negalima sutikti su dr. A. Dz., jog užklausimai neprisiunčiama todel, kad nenorima įkyrėti redakcijai, kuri savo šiurkščiu tonu rodţiusi savo nekantrumą. Juk „Ateityje“ netilpo nei vieno atsakymo „klausimų ir atsakymų“ skyriuje, kursai butu parašytas kaž-kokiu „ypatingu“ tonu. Dr. A. Dz. reikėjo savo tvirtinimą konkrečiau, pavyzdţiais, paremti.

2. ...daug daugiau priduotu „Ateičiai“ gyvumo naujo skyriaus įvedimas, apie kurį manau čia ir pakalbėti.

Padėkim, jaunuolis, beskaitydamas „Ateitį“ pradeda susiprasti. Pradeda jisai labjau interesuotis bendru moksleivių gyvenimu, visuomeniniu veikimu rupintis. Tatai ir ima jisai apie save dairytis, į apsupantį jį gyvenimą domiau ţiurėti, įsigilina į jo slepinius, stengdamasis juos išrišti. Trumpai tariant, visą, ką tik jisai mato ar jaučia, pradeda savo kritikos sverėmis sverti. Tuomet jo dvasinis gyvenimas stačiai kunkuliuoja-verda. Jisai veržte-veržiasi prie aktualio darbo. Jis daug, labai daug patėmija gyvenime pataisytino, aptartino, – bet vienas jį kliudo: nėra dar iki kol išsidirbęs stiliaus ir per tai sunku jam visa tai ant popieros išlieti, ką butinai trokštu išreikšti. Gal sykį, kitą pabando šį-tą jam labai aktualio ir svarbaus parašyti, bet redakcija jam atsako trumpai ir aiškiai „netinka“. Ir taip neradęs laikraščio užuojautos ir pripaţinimo, pamaţėl ingija įsitikrinimą, kad jame gali vien su studentišku išsilavinimu dalyvauti; tokiems gi kaip patsai, nėra ką nei svajoti apie rašymą.

Taip pamaţi pradeda jisai nuo pirmojo savo įsikarščiavimo atvėsti, ligi galutinai visai neatšąla. Tečiaus, kiek tilptu „At.“ įdonių ir ţinotinų mokiniui dalykų, jeigu juos prileistumėm prie balso. Nes niekas gal tiek ju neišras, kaip pradedąs iš indiferentizmo miego busti mokinio protas. Vieno tiktai tebreikia, kad bykoks moksleivijos organas imtu josios gyvenimu virti. Reikia, butent, vien kiek galint daugiau jame talpinti tųjų mokinio protą kutenančių dalykų. Nėra ką tuomet didelės domos atkreipti į rašiuio formą—stilių. Čia didesnę rolę vaidina turinys ne forma (išskyrus beletristiką). Tatai ţymių suvaržymų negalima šiame atvėjyje daryti. Galop kam gi ir redakcija. — tetaiso kalba, palikdama turinį...

...ligi „At.“ redakcija nepalengvis ano savaržinymo, ligi neprašalins nurodytų kliučių, ligi neprileis didesnio savo ėmėjų skaitliaus prie balso įsteigdama panašų skyrių, kaip „Aušr.“ „Įvairųs balsai“, ar „Vadovo“ „Liuosoji tribuna“, jos sumanymas pritaikyti „At.“ prie mokinių gyvenimo, padaryti ją prieinamesne, jiems vien ir liksis bergţdţiu sumanymu...

Apie panašaus skyriaus įvedimą „Ateities“ Red. seniai galvojo. Jau pirmais gyvavimo metais buvo įvestas skyrius „Gyvenimo įspudţiai“, gi dabar nuo š. m. 3 n-rio „Gyvenimo balsai“. Belieka tik laukti, kad draugai ir draugės atsilieptu jin. Aišku, tat kad sutinkame su dr. A. Dz. nuomone,

kad tasai skyrius gali išeiti naudon kaip „Ateities“ skaitytojų, taip ir pačios „Ateities“, vienok negalima sutikti su kai-kuriais išvadžiojimais. Iš draugo A. Dz. rašinėlio lyg išeina, kad redakcija neprileisdavo visų savo ėmėjų prie balso, kad užskirsdavo kelią gerosioms draugų pastangoms ir norams savo „netinka“, ir t. t. Čia tai dr. A. Dz. labai klysta. Kiekvienas straipsnelis, kurį galima buvo dėti, buvo dėdamas, o tasai draugo išmanymu skaudusis „netinka“ kaip tik ir buvo taikomas visados (su ytin retomis išimtimis) į... „eiles“ ir „beletristiką“, nes „pirmieji bandymai“ kaip tik tankiausiai ir yra iš tųjų „nelaimingųjų“ sričių.

Vienok nereikia manyti, kad viskas, kas tik bus prisiųsta iš ne belestristikos, privalo butinai dedama. Juk kartojimąsi ir ytin silpnų dalykų, talpinimas, kuomet yra iš ko pasirinkti, privalo buti kiekvieno laikraščio vengiama. Nors dr. A. Dz. išmanymu redakcija ir esanti tam, kad taisyti silpnus dalykus, bet prisiunčiama taip silpnų straipsnelių, kad taisydamas žmogus gali į nusiminimą įpulti: taisyk, sveiks, ne taisęs, nieko nepataisysi. Tai vietoj to beprasmio triuso lengviau ir nuosekliau atsakyti „netinka“.

Pagaliaus, paduodame dar vieną ištrauką iš dr. A. Dz. laiško:

„Labai man nuostabu, kodel nieko neatsakote į tokius „Aušrinės straipsnius, kuriuose užgaunama musų pažiuros į Dievą ir apskritai į religiją“...

Į tai lieka tik štai kas pasakyti, kad „Ateities“ redakcija visuomet stengiasi atsiliepti į panašius „Aušrinės“ straipsnius. Vienok pridursime, kad paprastai atsakinėjame į stambesniuosius priekaištus, nes smulkesnių tai nei nesugaudysi.

Beto, ar-gi verta atsakinėti, ar net atkreipti domą į visus nerimtus užmetimus, teisingiau, į nepamatuotus tvirtinimus ir pašiepimus?

— Jau ir taip per ilgai nusitęsė kalbos del „Ateities“ turinio, todel likusius kitų draugų patėmijimus pajudinsime kitą kartą.

ATSIŲSTOS REDAKCIJAI KNINGOS.

Kun. V. Šeškevičius. Šitai Viešpaties tarnaitėl... Skaitymai Gegužės mėnesiui. Seinai. Laukaičio ir Bendrovės spaustuvė 1914 m. pusl. 100. Kaina 20 kap.

„Moksleivis“. №№ 14, 15—16.

„Musų Ateitis“. Pavyzdinis n-ris. Kovo m. 1914 m.

Paskutinioji „Titanic'o“ kelionė. Atminčiai kun. J. Montvilos. Parašė *Išeivis.* Mossend. „Išeivių Draugo“ spauda 1914 m. pusl. 24. Kaina 4 kap.

Žemaitės Raštai. 5 sąsiuvys Kurmelis J. ir P. Leonų leidimas. Vilnius 1914 m. pusl. 52. Kaina 20 kap.

„Žiburys“ № 4.

AUKOS.

„Ateities“ naudai.

Simonas Norvainis iš sod. Pivorų 100 rub. Marijona Grauslienė iš sod. Alno 4 r. 50 kap. Agota Bladikienė iš Retavo 1 r. Aukos prisiųstos kun. Kryžanausko iš Retavo, Kauno gub. Stanislovas Pelaitis Ливны, Орлов. r. 50 kap. Žemaičių Seminarijos klierikai 5 rub. I. Misiunas 1 r. 10 kap. I. Giedgaudas ir I. Mickeliunas po 1 rub. I. Račkus 55 k. P. Bajerčius, M. Grubys, T. Juknevičius, A. Janonis, J. Krišč̌iunas, R. Kuodys, P. Mačiulis, J. Novickis, G. Pranculis, A. Tamošaitis, J. Susnys, J. Sitavičius, P. Štombergas, S. Usaris, ir K. Žitkevičius po 50 k., J. Brazauskas 40 k., J. Oželis 35 k., A. Tikuišis ir B. Sugintas po 20 k.

„Motinėlei“.

Mok. R. Gribauckas 50 kap. M. Andziulienė 15 kap. I. Štarkis 20 kap. O. Krisčiunaitė 6 kap. M. Štarkiutė 50 kap. O. Štarkiutė 15 kap. Viso labo 1 rub. 16 kap. Kl. J. J. 1 rub.

Draugija „Artojas“ — 100 rub.

Maskvos „Rutos“ naudai.

Kun. J. Šmulkštys 10 rub. Nuoširdų ačiu. *„Rutos“ Valdyba.*

REDAKCIJOS ATSAKAI.

Visiems atsiuntusiems savo pasveikinimus ir linkėjimus. Negalėdami kiekvienam atskirai atsakyti, tariame visiems kartu nuoširdų ačiu.

A. Šarkai. Eilės silpnos—nedėsime.

A. Dz—ui. Draugo „Kelius patėmijimus“ gavome. Straipsnelio ištisai nededame, bet pasinaudojom vien ištraukomis.

Galima butu dar daug ką pakalbėti apie draugo laišką, tarp kitko ir apie šį sakinį: — „Tik šalin tie prietarai, kurie neleidžia mokiniams (studentams) tikroje šviesoje atsižvelgti į dvasiškiją, nuo kurių, drįstu tvirtint, ir jus nėsate visiškai liuosi“. — Gal teks dar kada-nors prie to grįžti.

Kas del — „Aušrinės“ kritikos — tai dar peržiurėsime. Šin n-rin jos nededame.

Ačiu už prižadą ir pasiryžimą.

P. Biržiečiui. Apturėjome. Skaitysime.

Br. Žemaičiui. „Išgys“... dedame. Labai ačiu. Laukiame ir dar.

Sušalęs Juozas. Del draugo straipsnelio padėsime atsaką kitam n-ryj.

L. K—čiui. Apie draugo patėmijimus pakalbėsim prie progos vėliau.

Bitikui. „Šventadieny“... gavome. Skaitysim.

J. U—ui. Raštelius apturėjome. Du dedame „Gyvenimo balsų“ skyriun. Likusiu du dar skaitysim, platesnio atsako laukk, drauge, sekančiam numeryj. „Del perskaitytų knygų“ galą išbraukėme: Dostojevskio veikalai verti platesnio aptarimo.

Bts. Kodel draugas nepadėjai parašo po strapsneliais? Reikėjo mums patiems „kombinuoti“.

Dzukui. Draugo—„Mokytoją“ perskaičius—įdėjome, nors draugas ir prieini prie kaž-kokių keistokų išvadų, butent, kad „Ateitį“ *nemokslei-viai užpildo.* Gaila, kad draugas užmiršai apie kitą savo raštelį, kuriame rugoji ant „Ateities“ Red., kam ji *nesikviečianti nemoksleivių* rašinėti į „Ateitį“. Kur-gi nuoseklumas?

Lendrelei. Negalėjome įdėti tan numerin, kurin draugė prašai: raštelis atėjo per vėlai

Neužmirštuolytė. Ačiu. Įdėjome. Laukiame dar ko-nors.

Br. Bumšui, M. Ambraziejutei, Br. Svagždžiui, E. Jatuliui, P. Butėnui. Folklorą gavome. Ačiu.

Bitikui. „Naktis tamsoje“ netilps: neganėtinai apdirbta, turinys neaiškus ir perdaug fantastiškas.

Nemirėliui. Eilės jautrios, turiningos, tik rimas nevykęs. Atiduosim „Pavasariui“.

Skirgailai. Draugas matyti nežinai taisyklių eilėms rašyti.

Jazminui. „Girioje“ netinka. Kitus skaitysime dar.

P. M—liui. Draugas mėgink proza rašyti: eilės silpnai vyksta.

Vikučiui. „Vakaro mintįs“ del cenzuros dėti negalima.

Eugenijui Lozaičiui. Dr. turi tėmijimo dovaną ir gražiai aprašai gamtą, tik eiliavimo taisyklių neprisilaikai, dėti negalima.

A. Sarkai. Del dr. raštų kol kas nieko griežto pasakyt negalima. „Pavasaris“ tai ne poetiškas aprašymas, bet fotografavimas. Gilesnių minčių nėra. Daugiau reikia lavintis, skaityti literaturą.

J. Vitui. „Užžavėtos merginos“ ištaisyti nesugebame. Atsiprašom kad taip ilgai neatsakėm. Ką su eilėmis daryt?

J. Šnekučiui. „Kariauti, kariauti!“, „1913 m. paskutiniame vakare“. ir „Žiba rasele“ — silpnos.

A. Akmenėliui. „Ramumas“ ir „Jaunas lietuvis“ netinka.

Pr. Žakevičiui. Nedėsime. Savo lėšomis rankraščių negrąžiname.

Stud. Tiškui. Draugo „Medicina ir radijus“ atidavėm „Vilčiai“.

M. Joniui. „Dailė ir dora“ įdavėm „Vilčiai“.

Petrui Butėnui, Edv. Jatuliui, B. Bumšui, M. Joniui. Br. Svagždžiui, J. Stankevičiui, J. Kardeliui, I. Mališauskui — Folklorą gavome. Ačiu.

Aesculapui. „Aušrinės“ Idealai netilps, nes apie tai jau buvo rašyta 1 „At.“ numeryje.

Redaktorius ir leidėjas

KUN. A. DAMBRAUSKAS.

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune, D. Vilniaus g., 34.

MUSŲ TAUTINĖS TVĖRYBOS **Žiedai.**

PRIEDAS PRIE „ATEITIES“ № № 5-6 (41-42).

Daina.

Užrašyta Meldžiunų sodžiuje, Vaškų parap. Panevėžio apskrities.

Meldžiunų sodie daugal jaunimo,
Nėr' kas širdelės man nuramina.
Ak lylia, lylia, ak lylia, lylia,
Nėr' kas širdelės man nuramina.

Tur' per laukeli jauną mergelę,
Kas nuramina mano širdelę.
Ak lylia, lylia, ak lylia, lylia,
Kas nuramina mano širdelę.

Ką ant širdelės mergelė turi,
Kad į darželį taip smutnai žiuri?
Ak lylia, lylia, ak lylia, lylia,
Kad į darželį taip smutnai žiuri.

Argi ne žalios tavo rutelės,
Argi ne jaunos tavo dienelės?
Ak lylia, lylia, ak lylia, lylia
Argi ne jaunos tavo dienelės.

Menks be žaliumas, žalių rutelių,
Menks be jaunumas jaunų dienelių.
Ak lylia, lylia, ak lylia lylia
Menks be jaunumas jaunų dienelių.

Po žirgo kojų žalios rutelės,
Pas bernuželį jaunos dienelės.

Ak lylia, lylia, ak lylia, lylia,
Pas bernužėlį jaunos dienelės.

Užrašė *J. B.*

DAINA.

Užrašė *Juozas Skirpstus.* Gilbiečio vienasėdyj, Lazdijų par. Seinų ap. Suv. gub.

I.

Ant tėvelio dvaro, ant didžiojo
Trįs balti berželiai žiemavojo.
Oi kas tuos berželius pakirs, pakirs,
Tankiasias šakeles surinks, surinks.
Brolelis berželį pakirs, pakirs,
Seselės šakeles surinks, surinks.
Tėvelis darželį nutvers, nutvers.
Močiutė rutelę pasės, pasės.
Pasėjau rutelę tai sau, tai sau,
Auginau dukrelę ne sau, ne sau.
Išleidau dukrelę užaugusią,
Nuskyniau rutelę pražydusią.
Išleidau dukrelę martelėse,
Įdaviau rutelę rankelėse.
Prasilgo dukrelei martelėse,
Suvyto rutelė rankelėse.
Oi broliai, broleliai, brolužėliai
Kinkykit žirgelius nogreičiausia.
Važuosim dukrelės atlankyti,
Žaliosios rulelės palaistyti.
Dar nenuvažavom pusės kelio,
Sužvingo žirgeliai nežvengdami.
Sužvingo žirgeliai nežvengdami,
Užverkė broleliai neverkdami.
O kaip davažavom pusę kelio,
Sustikom seselę pareinančią,
Sutikom seselę pareinančią,
Jos baltą šarvelį parvežančią.

O tai tau dukrele martelėse,
Sudžiuvo rutelė rankelėse.

Padainavo Andrius Jakulevičius.

II.

Oi šėrau, šėrau
Žirgelį—juodbėrėlį;
Oi šveitiau, šveitiau) 2 kartu.
Auksalio kamanėlius.)
Da ne užsėdau
An bėro žirgelia,
Lankiau galvelę) 2 kartu.
Palig sierai žemelei.)
Lankiau galvelę
Palig sierai žemelei,
Padėkavojau) 2 kartu.
Tėveliui, motinėlei.)
Žvengia žirgelis
An kelių klupaudamas;
Verkia bernelis) 2 kartu.
Jo balso klausydamas.)
O cit neverkie
Mano valdaunįkėli,
Da aš pernešiu) 2 kartu.
Kitą pusę kelelio.)
Oi bėda, bėda
Man su savo tėveliais,
Kad nevelija) 2 kartu.
Imt vargdienės mergelės)
Kad nevelija
Imt vargdienės mergelės,
Oi tik man liepia) 2 kartu.
Bagočaus tinginėlę.)
Lauksiu aš metus,
Lauksiu dvejis ir trejis,
Oi pakol išeis
Bagočaus tinginėlė,
O tai man pateks
Mergelė vargdienėlė.

Padainavo Andrius Jakulevičius.

III.

Už ažaraičo, už Nemunaičo
Našlys burnelę prausė.
Oi ir ateina jauna mergelė,
Padėk Dievas našleli.
Dėkui mergele, dėkui jaunoji,
Ar mylėsi našlelį.
Aš myliu rutą, myliu bijuną,
Mylėsiu ir našlelį.
Oi tik nemyliu ir nemylėsiu
Našlio mažų vaikelių.
Mergele mano jaunoji,
Net bok mažų vaikelių.
Du laisim arti, du šieno pjauti,
Du jautelių ganyti.
O tos mergaitės darbinįkaitės,
Lankoj šienelio grėbti.
O toj mažausia, pati gražiausia,
Kojelių nuavėti.

Padainavo Andrius Jakulevičius.

IV.

Turėj našlėlė dų sunų,
Ji nenorėj augyti. (2 kartu).
Ji padarė laivelį,
Inguldino sunelius. (2 kartu).
Plaukit, plaukit suneliai
Per septynius metelius. (2 k.).
Išėj našlė an dvaro
Septintuose metuose. (2 k.).
Ir atplaukė laivelis
Septintuose metuose. (2 k.).
Ko našlele čia stovi,
Ar už mane eit nori. (2 k.).
Aš už vieno eit noru.
O už kito dukrės leist. (2 k.).
Trauk broleli šoblelę,
Kirsk našlelei galvelę. (2 k.).

Jau našlelė kraujuose,
Mudu broliu griekuose. (2 k.).

Padainavo Andrius Jakulevicius.

Žmogus ir pilvus.

(Pasaka).

Gyvena unt svieta vienus žmogelis.—Nors ir labe jis dirbdava(o) ali susičėdyt' nieka negalėja: ku tik uždirbdava, vis pravalgidava. Vienų kartų po ilga ir sunkos(aus) arima jis atsigula unt pababalėlia šiek-tiek pasilsėti ir parkrimsti. Išsijeme iš kešenes kųsnelį juodas duonas, pradėja voboloti (išpalengvo kramtyti) ir tare atsidusįs: „Dirbi—dirbi, lieji prakaitų neatsidvėsdamus (neatsikvėpdamas), net pasilseti gere(ai) nėr kadu, a kėp nieka neturi, tėp neturi: viskų pravalge(ai) ir tiek! Dievi, kam Tu sutverei tų nenaudelį—pilvų!“ Nepaspėja žmogelis ištarti tu žodžiu—žiuri, atainu senus, žilus senelis. Priėja prie žmogos(aus) ir klausi ja, ka(o) jis toks nusiminįs. Ir vel pradėja rugot unt Dieva tas žmogus, kam pilvu sutveria, ir vėl pradėja skųstis jis unt sava vargelių. Tadu senelis priėja prie žmogos ir tar: „Kad jo tavį tėp varginu tas pilvus te ataduok tu man jį. Tau neberėks nė valgyt, nė dirbt, spakainė(ei) galėsi gyvint unt svieta“. Ir pajeme sėnelis iš žmogas pilvų, ir nunešį pas didelį užolų įkabina(o) jį ti(ten); a žmogus padekavoja seneliu(iui) šipsodamus iś džiaugsma nuvėja par laukus, kur akįs vedu, kur kojas nešu.

Linksme praėja tam žmogu pirmu dienų, linksme praeja ir untru, tik unt trečias dienas ji apjeme kažinkoki nerimastis. Kų tolyn tų nerimastis vis didinas(osi) Ir šėp ir tėp jis megina jų(ą) nusikratyti—te pajims kų nors dirbti—darba nė pradėt negali, te nori ku nors

suvalgyt, ali valgima nė burnon negali įdėti. Meginu miegot' ali jo primegoja lig sočei. Ir ner ka žmogeliu daryt, pavaikščioji, paguli, pagulejįs vėl pavaikščioji ir vel guli, miegu, a nerimastis vis didinas. Ir atsimine žmogelis anus dienus, kė buva su pilvu ir jam gailu palika pilva. Jis nuvėja unt tu vietu, kur susitika senelį ir griaudžei apsiverkė. Vėl pasirode senelis, paklause ka jis verki, a žmogelis, kėp jims prašyt sugružint pilvą! Pagailo seneliui žmogus nuvede jis ji pas didelį užolų nukabina nu ja pilvų ir sugružina žmogeliu ir pasakė: „Atmink kad Dievus nieka bereikalinga nesutverė, tai gi niekuomet daugiau unt Ja nerugok". Aik ir vėl givink kėp pirmiaus! Padekavoja žmogelis seneliui, net apsiverke iš džiaugsma, a senelis, toj pranika, kėp nebuvįs. Apsidaire žmogelis, apsidaire,—niekur neber senelia, paskiau pakeli akįs unt užolų, žiuri, a gi visi lape(ai) nuraškyti: mat nabagus pilvus tiek prialka par tų laikų, kad net lapus nuo užuola nuskinia. Ir atsimine žmogelis, kad reiki ait dirbt, ir pasikinke vėl sava arkliukų arklan, ir are dainuodamus lig velam vakaru, ar daugiau nigdi neberugoja unt Dieva ir buva jis laimingus ir ilgė, gražė(ei) pagyvena unt svieta.

Pasake Apolinaras Zitkevičius miest. Vabalninkų. Užrašė *K. Ž—kus.*

23—VIII—12.

Patarlės ir priežodžiai.

Užrašė Ambraziejų Marytė Panausupio k., Kelv. apskr. Suv. gub.

Nėr tų namų, kur nebut samanų.
Kokios kiaulės, tokios dešros.
Koks iš lopšio, toks į grabą.
Bagotam ir į koše dadeda.
Kur mes su užpakaliu, ten botagas su mazgu.
Tau ir yla skuta, o man nei britva neima.
Kad šuva laukas, tai nei vilkas jo ląukymo neišgrauš.

Pijokui ir lašelis gardu.
Kas češnako nekremta, tas nei nesmirda.
Vis nugarą užpakalį lieka.

Korespodencijos.

---

1) **Luponių kalnas** (Luponių kaime Gruzdžių valsčiaus, Šiaulių ap). Luponių kalnas yra vienas iš tų kalnų, apie kuriuos daug pasakojama. Tas kalnas nelabai augštas gal bus du ar pustrečio karto augštesnis už paprastą kaimo grinčią; neilgas ir neplatus; jo viršune išarta ir užsėta. Žmonės kalba, kad jame esąs vėtros apneštas nelaimingas gyvenimas ir kad ten dažnai vaidindavosi. Artimoje ukininko trioboje jokiu budu negalėdavę uždaryti durių: vis kaž kas atidarinėdavęs ir gana. Dažnai atbėgdavęs į kiemą to paties ukininko baisus šuva ir persisvėręs per durių kvortą leizdavęs iš nasrų ugnį; iš kalno išbėgdavusios labai gražios kiaulės; pavakare iš kalno išeidavusi mergaitė ir šaukdavusi: čiuka, čiuka, čiuka... ir šaukdavusi tol kol neparbėgdavo kiaulės. Vienas ukininkas ar tai norėdamas sužinoti kas tai per kiaulės ar delei kitos priežasties uždaręs tas kiaules kutėj ir laikęs kurį laiką. O tuom tarpu mergaite nesiliovė šaukusi tas kiaules, o kadangi jos labai draskės tvarte, tai ukininkas išleidęs jas iš kutės; kiaulės kaip vėsulas nuužė prie kalno ir tuojaus pražuvo. Kalba taipogi, kad kumai jokiu budu negalėdavę praeiti pro kalną ir turėdavę palikti ant kelio ties kalnu kokį nors drabužį arba ką nors iš valgio o tų paliktųjų daiktų nieks negalėdavęs imti iš vietos. Nelabai toli nuo to kalno, griovyje šalia vieškelio guli geroks akmuo; pirma, matomai, jis buvo daug didesnis, bet dabar jau iš visų apskaldytas. Apie tą akmenį žmonės pasakoja kad velnias norėjęs jį numesti nuo Zagarės kalno ant Luponių, bet nedametęs, tai jis ir patekęs į tą griovį.

Prutenis.

2) Netoli nuo Luponių kaimo yra Maniušių kaimas. To kaimo laukuose yra klampios balos. Senieji žmonės pasakoja, seniau tos balos buvusios dar klampesnės, o dar seniau ten buvęs ežeras. Tas ežeras pakilęs į orą ir išėjęs kur tai kitur, eidamas oru išmetęs daug žuvų; daug žuvų radę ir toje vietoje, kur jis buvo, tai yra ant dugno. Išpradžių ant jo dugno buvęs labai puikus smėlynai, bet paskui pavirtęs į bjaurią balą.

Prutenis.

Redaktorius ir leidėjas
KUN. A. DAMBRAUSKAS.

S. Banaičio spaustuvė Kaune Did. Vilniaus, g. 34.

„Ateities Redakcijoj galima gauti šie „At.“ leidiniai:

№ 1. *M. Vaitkus*: Genijus ir meilė (Poėma). Kaunas, 1912 m. Kaina. . . . kap.

№ 3. Liudvikas Windthorst'as. Parašė *A. Maliauskas*: Kaunas 1912 m. Kaina 6 kap.

№ 4. P. *Kragas*: Z. Krasinskis. Kaina 10 kap.

№ 5. „Be bažnyčios nėra išganymo“ (Dogmos ir teologijos mokslas). Iš prancuzų kalbos vertė *Br. Bumšas*. Kaunas, 1913. 10 kap.

№ 6. Ar moteris Joanna buvo kada popiežium. Parašė *P. Malakauskis*. Kaunas, 191 3 m. Kana . . . . . 6 kap.

№ 9. *K. Būga*. Rašybos mažmožiai. Kaina. . . . . 20 kap.

№ 10 *K. Būga*. Kalbų mokslas bei mūsų senovė. Kaina. . . . . 15 kap.

№ 11 P. *Malakauskis*. Krikščionijos laimėjimas 313 m. Kaina. . . 6 kap.

Žemaičių seminarijos giesmynėlis. Kaunas, 1912 m. Kaina 2 kap.

Manuale Devotionis Alumnorum Seminarii Samogitiensis. Cauna 1912 m. Kaina 6 kap.

Išėjo du nauju moksleiviam, dideliai naudingu veikalėliu:

1. *Pr. Dovydaičio*. **Žmogaus išsirutulojimas ir Paleontologija**. Kaina 15 kap.

2. *J. D. Kareivio* **Dvejopas galas**. Apysaka iš studentų gyvenimo. Kaina 10 kap.

Galima gauti Kaune Šv. Kaz. Draugijoje.

„Ateities“ leidinys №15

Musų alfabeto klausimas.

Paraše A. Jakštas. Kaina 15 kapeiku

Naujai išleistos šv. Kazimiero draugijos knygos:

Rutelių daržeils.

Pamokinimas, kaip žolynai auginti. Su paveikslėliais. Sustatė M. Grigonis. Kaina 12 k.

CIT, PAKLAUSYKIT.

Parinktos iš lietuviu poėtų **gerosios eilės**, tinkamos skaityti viešuose vakaruose ar šiaip susirinkimuose. Sustatė Liudas Gira. Kaina 60 kap.

200 žaidimų

Kambaryje ir tyrame ore su dainomis, melodijomis, paveikslėliais ir fantų vadavimais.

Jaunuomenei dovanėlė

sutaisė Matas Grigonis. Antra laida. Kaina 75 kap.

Nebuk storžievis!

arba dailaus apsėjimo mokslas. Antra pataisyta laida. Kaina 15 kap.

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune did. Vilniaus g.№ 34.